Monitor Freelancers en Media 2017

Onderzoek werk en inkomen van
freelance journalisten, schrijvers, fotografen, illustratoren en ontwerpers

Henk Vinken

Tilburg, januari 2018

pyrrhula
RESEARCH CONSULTANTS

Inhoud

Samenvatting

Eind 2017 is de derde Monitor Freelancers en Media afgenomen bij 875 freelance (foto)journalisten, schrijvers, fotografen, illustratoren en ontwerpers die (onder andere) voor de media werken. Zij zijn uitgenodigd door de vakorganisaties NVJ, NVF, Auteursbond, DuPho, BNO en Kunstenbond DAMD en door de collectieve beheersorganisaties Lira en Pictoright.

De media-freelancers zijn gemiddeld 50 jaar, hebben zo'n 16-17 jaar werkervaring, hebben bijna allen een zeer hoge opleiding en wonen en werken verspreid over het hele land. Een toenemend aantal is freelancer uit ondernemerschap.
Ze werken bijna een voltijdse werkweek maar krijgen ongeveer 22 uur per week betaald. De mediafreelancers zijn vooral schrijvende journalisten, schrijvers en fotografen. Ze werken voor bedrijven, particulieren, tijdschriften en landelijke media. Belangrijk in de omzet zijn vooral de niet-landelijke media geworden.

Er zijn tekenen dat ook een aantal van de mediafreelancers kunnen profiteren van het economisch herstel. Er worden in 2017 iets meer uren werk ook betaald. Het belastbaar inkomen is na een aantal jaren te zijn gedaald, toegenomen tot circa 27.000 euro op jaarbasis. Dat inkomen wordt ook voor een groter deel dan voorheen verdiend met mediawerk (rond de 70%). Vooral illustratoren en ontwerpers hebben hogere tarieven in 2017. Ook de tarieven voor online gebruik van werk stijgen. De tarieven van de regionale en lokale media van de Persgroep zijn licht gestegen. Een groeiend aandeel freelancers (60%) zegt van het werk als (foto)journalist, schrijver, fotograaf en/of illustrator/ontwerper rond te kunnen komen. Er is ook een dalend aantal freelancers dat verwacht dat tarieven dalen.
Er is zeker wat af te dingen op dit positieve nieuws. Vooral de daling in de tarieven voor fotografie valt op. In 2017 wordt nog maar 64% van het tarief uit 2014 betaald: rond de 50 euro per foto gemiddeld. Bijna alle tarieven zijn lager in 2017 dan in 2014. Het uurtarief daalt lichtjes en schommelt zo rond de 58 euro. De tarieven van de regionale bladen van de Telegraaf Mediagroep zijn juist gedaald. Ook Parool, Libelle en Margriet betalen minder in 2017 dan in 2016. Daarnaast is welbeschouwd een belastbaar jaarinkomen van 27.000 euro voor iemand met bijna 20 jaar ervaring en met een gemiddelde leeftijd van 50 jaar laag te noemen. Vier op de tien freelancers is aangewezen op het inkomen van een partner en daarvan vier op de tien in (zeer) grote mate. Er zijn in 2017 weliswaar iets minder maar nog steeds forse groepen freelancers die zeggen geen voorzieningen te treffen voor ziekte, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. Het aantal freelancers dat dat ook niet doet voor de oude dag is zelfs toegenomen. Het economisch herstel heeft dus (nog) niet heel evident geleid tot investeringen in voorzieningen tegen inkomensderving.

In deze samenvatting kort apart aandacht voor het onderhandelen over auteursrechten en tarieven voor diverse groepen freelancers. Eerst: de Wet Auteurscontractenrecht is niet bijzonder bekend onder de freelancers: tweederde kent die wet niet. Acht op de tien weet niet dat er een Geschillencommissie Auteurscontractenrecht is. Wat opvalt is dat meer freelancers, bijna tweederde, onderhandelen over auteursrechten maar dat men ontevredener is geworden over het resultaat. Dat terwijl men zichzelf in het onderhandelen even competent is blijven vinden. Schrijvende journalisten en schrijvers (en zij die allebei zijn) onderhandelen minder over vergoedingen voor hergebruik van werk en over de afkoop

van rechten dan andere mediafreelancers. Tegelijk hebben zij ook een significant lager uurloon dan de niet-schrijvende mediafreelancers. Ook fotojournalisten hebben een veel lager tarief dat zij foto's betaald krijgen dan fotografen en niet-fotograferende freelancers. Het lijkt erop dat vooral de journalistieke beroepsbeoefenaars op achterstand blijven: zij die alleen het journalistieke vak uitoefenen krijgen evident minder betaald per uur en per foto. De kloof tussen jong en oud is er ook nog steeds in termen van uurloon maar die is wel ingelopen in 2017. Het is tot slot opmerkelijk hoe eensgezind de mediafreelancers zijn, jong of oud, freelancer uit ondernemerschap of niet, actief in de ene of de andere beroepsgroep, het maakt allemaal niet veel uit als gaat om het werk en inkomen, auteursrechten en onderhandelingen.

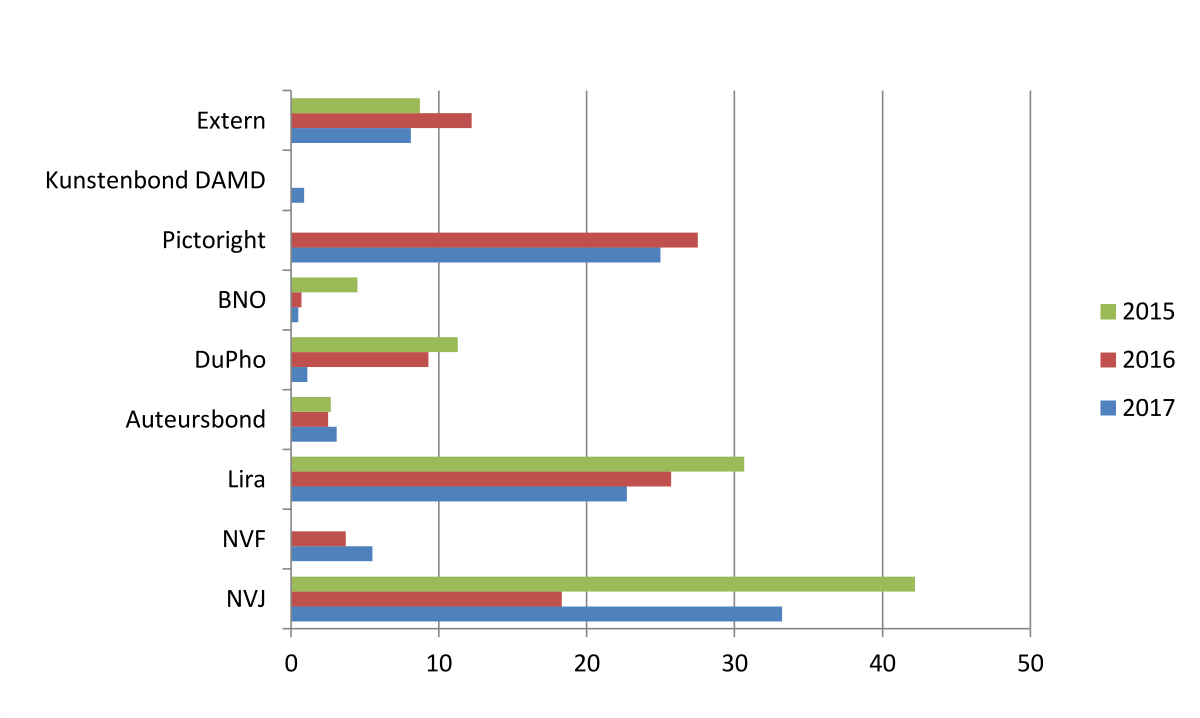
Inleiding

Dit is een verslag van MFM 2017, de derde Monitor Freelancers en Media gehouden vanaf de eerste week van november 2017 tot en met de eerste week van december 2017. Zeven organisaties – de Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ, Sectie Zelfstandigen en Sectie NVF, Nederlandse Vereniging van Fotojournalisten), de Auteursbond (voorheen FreeLancers Associatie FLA), de Dutch Photographers (DuPho), de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO), de collectieve beheersorganisaties Lira en Pictoright en, nieuw in 2017, Kunstenbond DAMD, Dutch Animation & Motion Design – zijn partners in het jaarlijks monitoren van ontwikkelingen in het werk en inkomen van freelance makers werkend voor de media.

In de Monitor Freelance en Media 2017 monitoren we opnieuw de tariefontwikkeling, de vergoedingen en het beheer van auteursrechten en de onderhandelingspositie van makers. Net als in 2016 is peilen we de tarieven die verschillende mediabedrijven aan freelancers betalen. Onder andere kijken we naar de tarieven van de mediatitels van De Persgroep en De Telegraaf Mediagroep. Nieuw in 2017 zijn vragen over de bekendheid met de wet auteurscontractenrecht en de geschillencommissie die rondom deze wet is ingesteld.

De NVJ, Auteursbond, DuPho, BNO, Kunstenbond DAMD, Lira en Pictoright hebben van internetsurveybureau DataIM een email gekregen met een link naar een online-vragenlijst. Deze mail hebben alle organisaties verspreid onder hun leden en aangeslotenen. Er werd ook een publieke link meegeleverd die de organisaties op hun websites en in sociale media konden gebruiken. Bijna 1.700 personen zijn tussen 8 november en 12 december 2017 met de online vragenlijst gestart. Er is slechts een schatting te geven over het aantal personen dat is benaderd, met name omdat er overlap zit tussen leden van de diverse organisaties. Als we net als in 2016 en 2015 uitgaan van een minimumaantal dat eerder is benaderd (in 2013) dan zijn er rond de 7.000 freelancers die voor de media werken (dus inclusief dubbelingen). De startgroep van 1.693 is gelijk aan 24% van de populatie. Van de bijna 1,700 personen die zijn gestart hebben precies 875 personen de vragenlijst volledig ingevuld. Dat is 52%. In 2016 was dat 60%, in 2015 61% en in de pilot van 2013 64%. Een kleine 3% heeft de vragenlijst te lang zonder invullen op het scherm laten staan en is automatisch uitgelogd en 46% heeft zelf de vragenlijst verlaten en is dus actief gestopt met invullen. In 2015 viel op dat deze groep afhaakte daar waar financiële details aan de orde kwamen. In 2016 en 2017 is dit niet evident. De vragenlijst werd ook niet als zwaar, lang of moeilijk ervaren. De gemiddelde invultijd was net als in eerdere jaren met bijna 15 minuten bescheiden. Dit terwijl er in 2017 opnieuw extra vragen zijn gesteld.

De respons was als volgt verdeeld over de deelnemende organisaties: zie Figuur 1.

Figuur 1 Verdeling respons naar organisatie 2015, 2016 en 2017 (%)

De grootste groep kwam in 2015 rechtstreeks via de NVJ, gevolgd door Lira. In 2016 komt de grootste groep via Pictoright, gevolgd door Lira en de NVJ. In 2017 zijn de leden van de NVJ weer de grootste groep deelnemers, op de voet gevolgd door de ingeschrevenen bij Pictoright en Lira. De respons die direct via de ledenlijsten van DuPho, BNO, Auteursbond en NVF komt is steeds bescheiden. Veel leden van deze beroepsorganisaties zijn ook aangesloten bij Lira en/of Pictoright.

De NVJ, FLA, BNO en Lira hebben in 2016 uit hun bestanden met leden/aangeslotenen de verdeling naar geslacht, leeftijd en woonplaats geleverd. Er zijn in 2017, voor zover te bepalen (voor BNO is geen vergelijking gemaakt door het lage aantal leden dat heeft meegedaan), net als in 2016 en 2015, zeer geringe afwijkingen tussen de respons en deze ledenbestanden. De afwijkingen zijn zo gering dat de data niet hoeven te worden gewogen. We nemen aan dat de cijfers in de Monitor Freelancers en Media 2016 een goed beeld geven van de beroepspraktijk van freelance journalisten, schrijvers, fotografen, illustratoren en ontwerpers die beroepsmatig met de media in Nederland te maken hebben.

De vragenlijst bouwt voort op een vragenlijst die in 2016 is gebruikt onder bijna 950 en in 2015 onder circa 780 (foto)journalisten, schrijvers, fotografen, illustratoren en ontwerpers. Eerder, in 2013, is een soortgelijke vragenlijst ingezet in een pilot onder 850 (foto)journalisten, schrijvers, fotografen.[1] De pilot is deels weer een herhaling van *Een Ongewis Bestaan* (2004; Tilburg: IVA), een onderzoek onder schrijvende freelancers

[1] Zie voor eerdere resultaten de rapportage van Henk Vinken (2016). *Monitor Freelancers en Media 2016* (Tilburg: Pyrrhula Research Consultants), Henk Vinken (2015), *Monitor Freelancers en Media 2015* (Tilburg: Pyrrhula Research Consultants), Henk Vinken en Teunis IJdens (2013). *Freelance Journalisten, Schrijvers en Fotografen. Tarieven en auteursrechten, onderhandelingen toekomstverwachtingen*. (Tilburg: Pyrrhula.)

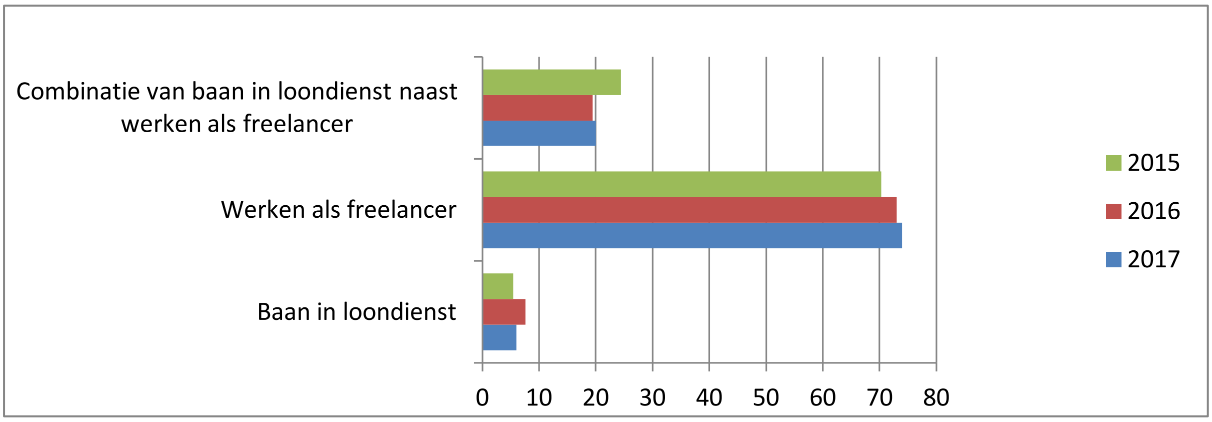
uitgevoerd door Teunis IJdens en Harold van der Werff. In dit verslag maken we op enkele hoofdpunten vergelijkingen met de 2016- en 2015-monitor en de 2013-pilot.

De resultaten van de Monitor Freelancers en Media worden in de volgende hoofdstukken beschreven:

- Profiel: wie zijn de deelnemers aan de monitor naar opleiding, geslacht, leeftijd en woonplaats en de (gewenste) wijze van beroepsuitoefening?
- Werkzaamheden: wat doen zij, hoeveel schrijven er, zijn fotograaf, werken voor internet, doen ander werk, etc.?
- Inkomsten: wat verdienen ze met het (journalistieke) werk in 2016 en wat zijn de gehanteerde tarieven in 2017? Hier staan we ook stil bij de tariefontwikkeling op basis van cijfers uit de monitor uit 2017, 2016 en 2015 en de pilot uit 2013. Zo kunnen we inzoomen op tarieven vanaf 2008 tot 2016.
- Tarieven mediatitels: Voor een aantal concrete mediatitels gaan we na wat er per opdracht, uur, woord of foto wordt betaald
- Auteursrechten en onderhandelingen: wat heeft men geregeld rondom rechtenvergoedingen en onderhandelt men onder andere over gebruik en hergebruik van het eigen werk? Op deze plaats ook de resultaten van de nieuwe vragen over bekendheid met de Wet Auteurscontractenrecht en de Geschillencommissie terzake.
- Voorzieningen en vooruitblik: kan men rondkomen van het werk voor de media, heeft men voorzieningen getroffen voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, de oude dag, voor hoeveel maanden is de orderportefeuille gevuld en hoe denkt men dat de tarieven zich in de toekomst ontwikkelen?
- Uitsplitsingen: we checken de verschillen op hoofdpunten (o.a. de tarieven) voor freelancers met een verschillende beroepspraktijk, met verschillende motieven voor het freelancerschap, uit drie leeftijdsgroepen en de diverse soorten mediawerkzaamheden (schrijven, radio/tv, fotografie, etc.).
- Hoofdpunten op een rij.

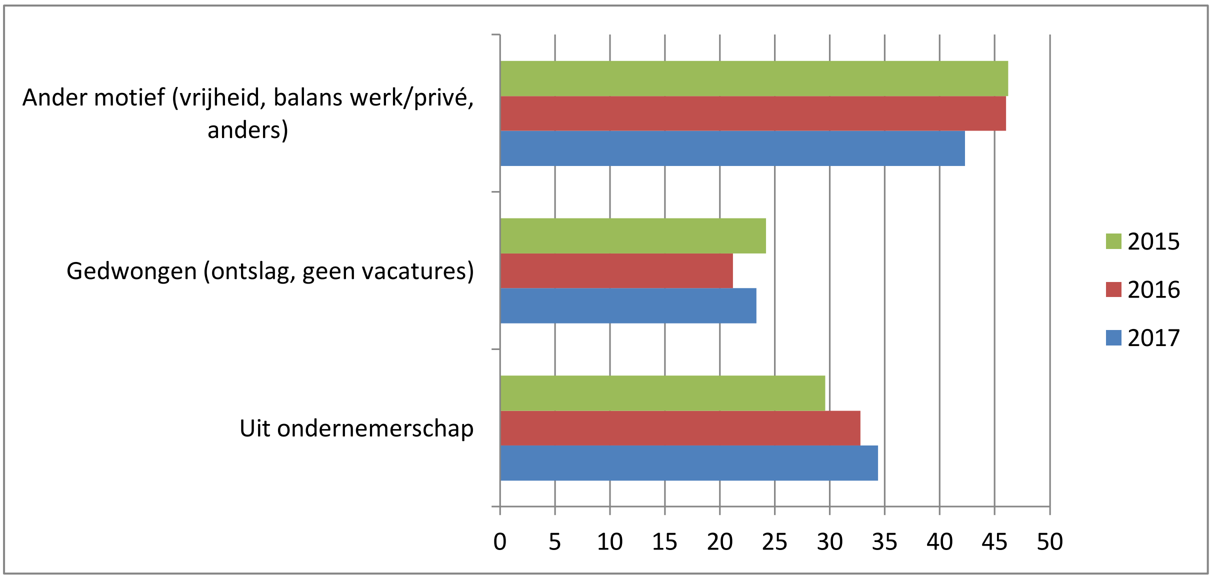
Profiel

Wie zijn de deelnemers aan de Monitor Freelancers en Media 2017? Het zijn voor 48% deelnemers die ook aan de Monitor Freelancers en Media 2016 hebben meegedaan. Net als in voorgaande jaren zijn ze voor 93% freelancers en voor 7% deeltijd-freelancers, ofwel mensen die zzp'er zijn en/of vanuit een eigen bedrijf werken en/of in loondienst zijn. Zo'n 6% zegt in 2017 liever in loondienst te zijn, zoals Figuur 2 laat zien. Dat was 8% in 2016 en 5% in 2015. Het freelancebestaan combineren met een loondienstfunctie heeft de voorkeur van 20%. Dat was 19% in 2016 en 24% in 2015.

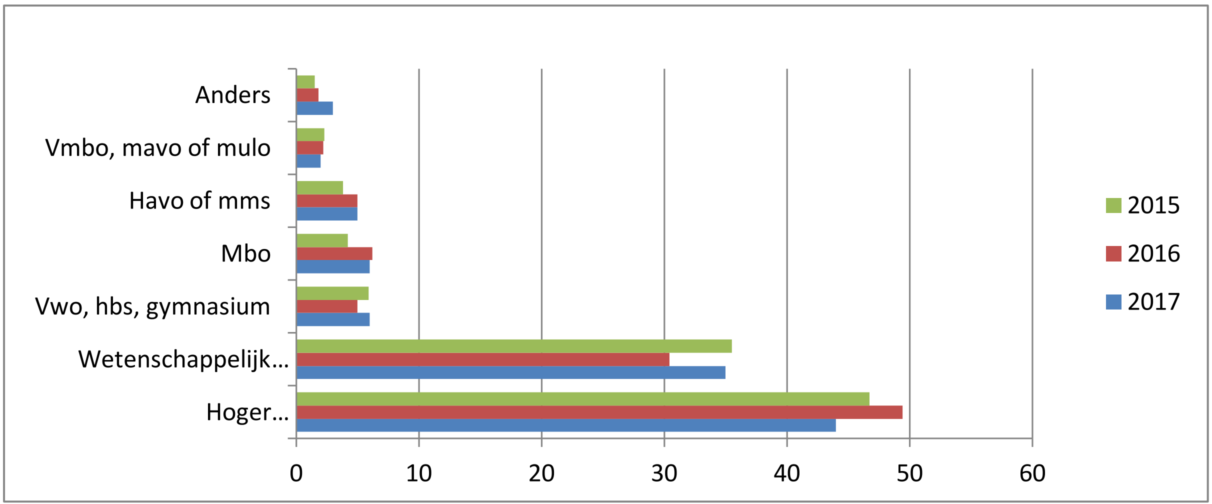
Figuur 2 Welk type beroepsuitoefening heeft de voorkeur? (%)

Een vervolgvraag naar de motieven om freelancer te zijn laat zien dat met de jaren steeds een iets grotere groep aangeeft uitsluitend uit ondernemerschap freelancer te zijn: in 2015 ongeveer 30%, in 2016 bijna 33% en in 2017 ruim 34%. Zie figuur 3. Daarnaast geeft opnieuw een flinke groep aan dat ze gedwongen freelancer zijn, bij voorbeeld na gedwongen ontslag of omdat er geen vacatures voor vaste banen zijn: 24% in 2015, 21% in 2016 en 23% in 2017.

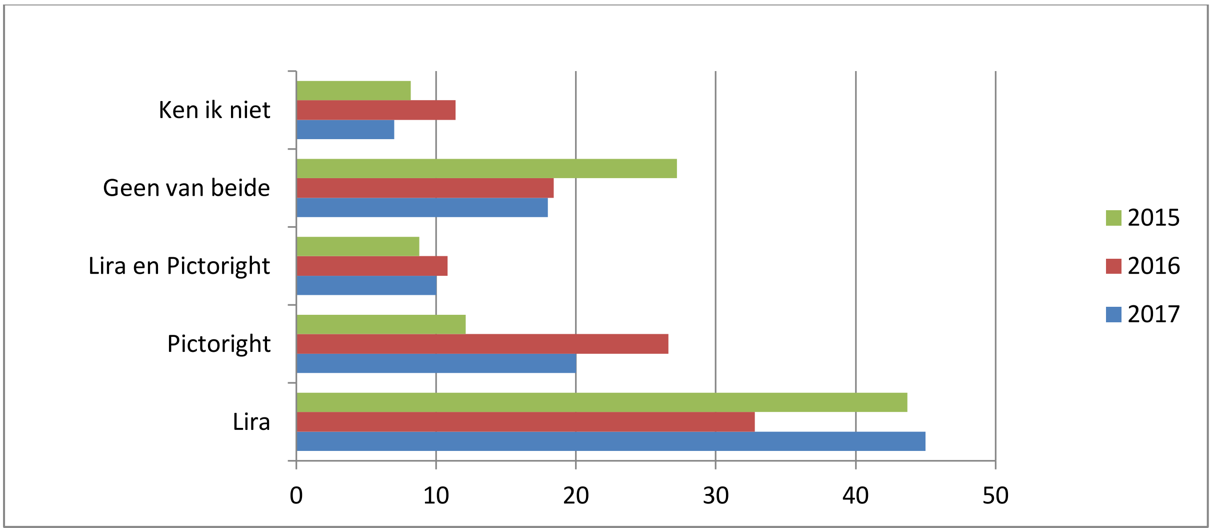
Figuur 3 Motieven om freelancer te zijn (%)

Gemiddeld genomen zijn mediafreelancers in het jaar 2001 gestart als freelancer en zijn ze, net als in voorgaande monitors, gemiddeld genomen geboren in 1967. Ze zijn dus gemiddeld rond de 50 jaar in het najaar van 2017. Onder de 35 jaar is 12%, 55 jaar en ouder 39%, oftewel ongeveer de helft (50%) is tussen de 35 en 54 jaar oud. Het zijn net als in voorgaande jaren iets vaker mannen (zes op tien). De mediafreelancers zijn bijzonder hoog opgeleid zoals is te zien in Figuur 4: Rond de 80% heeft een hbo-opleiding of hoger. Dat was in 2016 en 2015 ook al zo.

Figuur 4 Hoogste met diploma afgesloten opleiding (%)

De deelnemers zijn lid van tal van beroeps- en belangenorganisaties. In lijn met het thema van deze monitor over (onder andere) auteursrechten zoomen we hier in op het aangesloten zijn bij een collectieve beheersorganisatie (cbo) voor auteursrechten, Lira en/of Pictoright. Figuur 5 toont de cijfers: 7% kent de cbo's Lira en Pictoright niet (was 11% in 2016 en 8% in 2015) en net als in 2016 is 18% er niet bij aangesloten (was 27% in 2015). Er lijkt dus enerzijds, gezien het hogere aandeel aangeslotenen, terrein gewonnen als het gaat om het behartigen van auteursrechtbelangen.

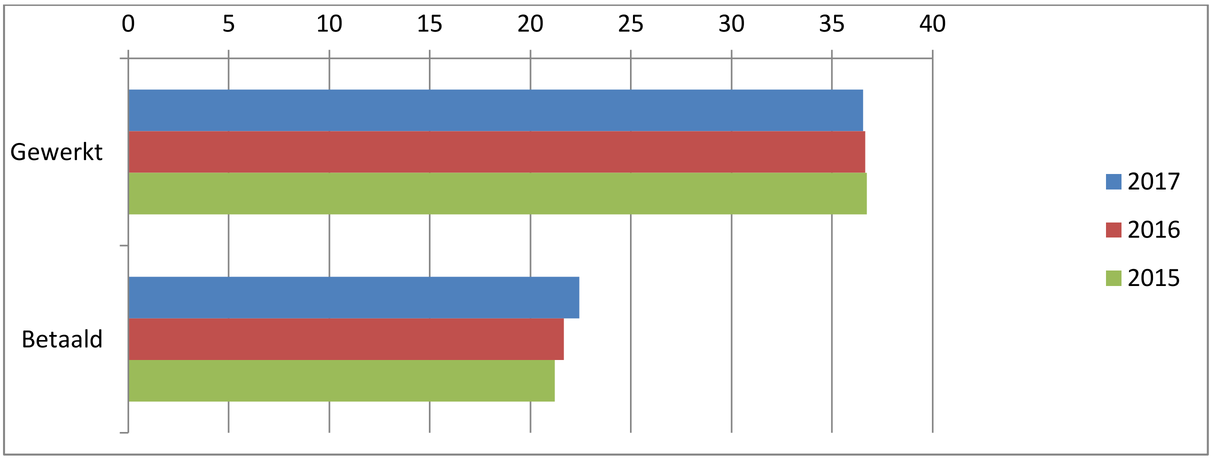

Figuur 5 Aangesloten bij Lira en/of Pictoright (%)

Het is niet zo dat de mediafreelancers voornamelijk uit de vier grootste steden van Nederland komen: 62% komt net als in voorgaande jaren uit andere plaatsen in Nederland. Ongeveer 20% komt uit Amsterdam, steeds minder dan 5% uit Rotterdam of Den Haag en meer dan 5% uit Utrecht. Bijna 5% woont in het buitenland.

Werkzaamheden

Wat voor werk doen de deelnemers aan het onderzoek, voor welke (media)opdrachtgevers werken ze, voor hoeveel verschillende opdrachtgevers en wat is het aandeel van deze opdrachtgevers in de omzet? Dat zijn de onderdelen die in deze paragraaf aan de orde komen. Eerst het aantal betaalde uren op het aantal gewerkte uren per week: zie Figuur 6.

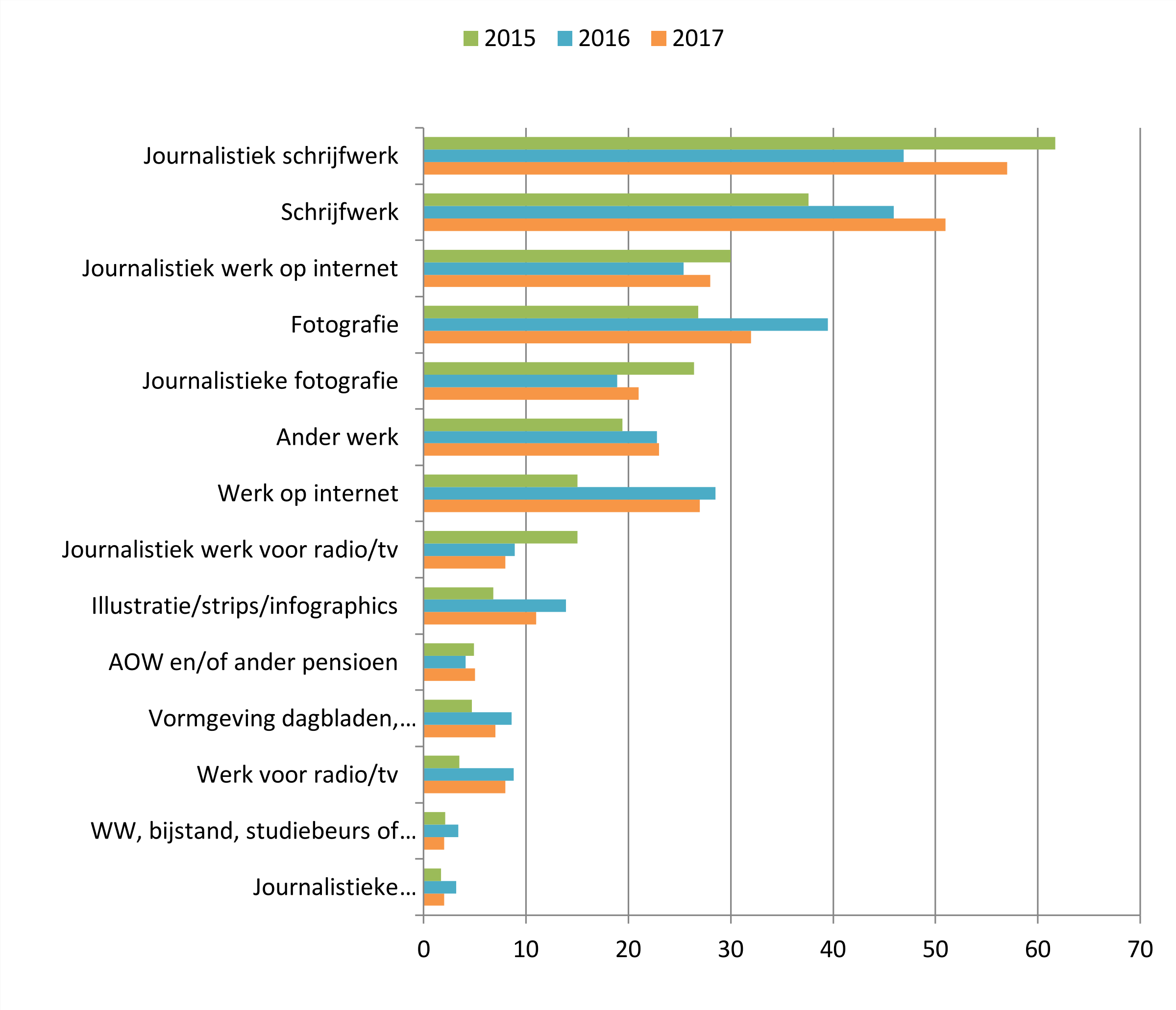

Figuur 6 Gemiddeld aantal gewerkte en betaalde uren per week

Het aantal gewerkte freelance-uren per week staat in elk jaar gemiddeld op bijna 37. Daarvan krijgt men er in 2015 iets meer dan 21 uur betaald. In 2016 en 2017 neemt dat licht toe naar ongeveer 22 betaalde uren per week.

Het werk dat men vooral doet staat in Figuur 7. In 2015 waren de schrijvende journalisten de grootste groep (62% van de respondenten deed journalistiek schrijfwerk), in 2016 zijn ze nog steeds de grootste groep maar is hun aandeel verminderd (47%). In 2017 hebben zij weer het grootste aandeel: 57%. Zij worden direct gevolgd door andere schrijvende beroepsbeoefenaren: 51% (was 46% in 2016 en 38% in 2015).[2]

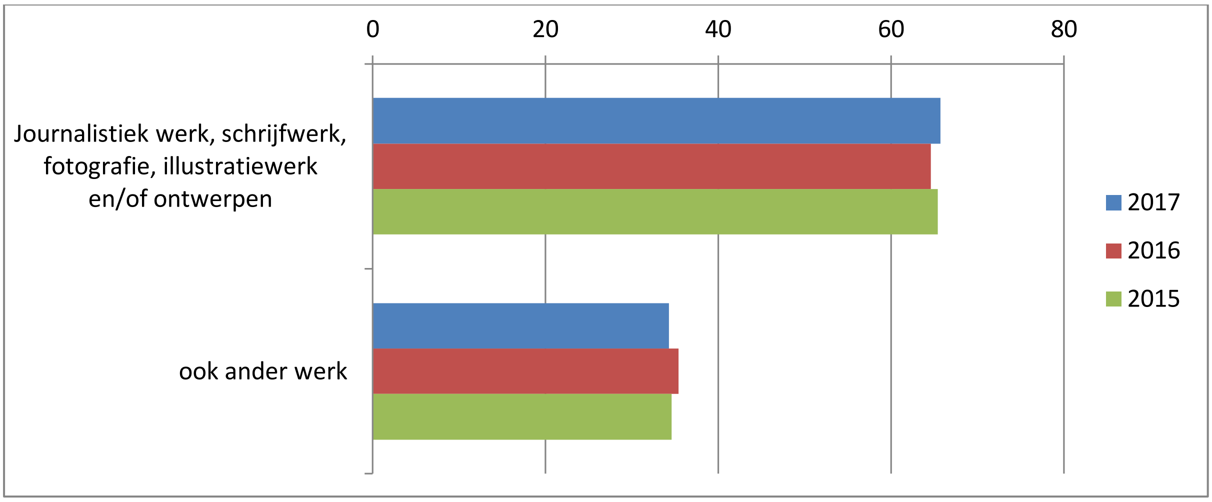
[2] De cijfers tellen niet op tot 100% omdat meerdere antwoorden (c.q. soorten werkzaamheden) mogelijk zijn.

Figuur 7 Schrijven, radio/tv-werk, werk voor internet, fotografie, illustratiewerk, ontwerp (%)

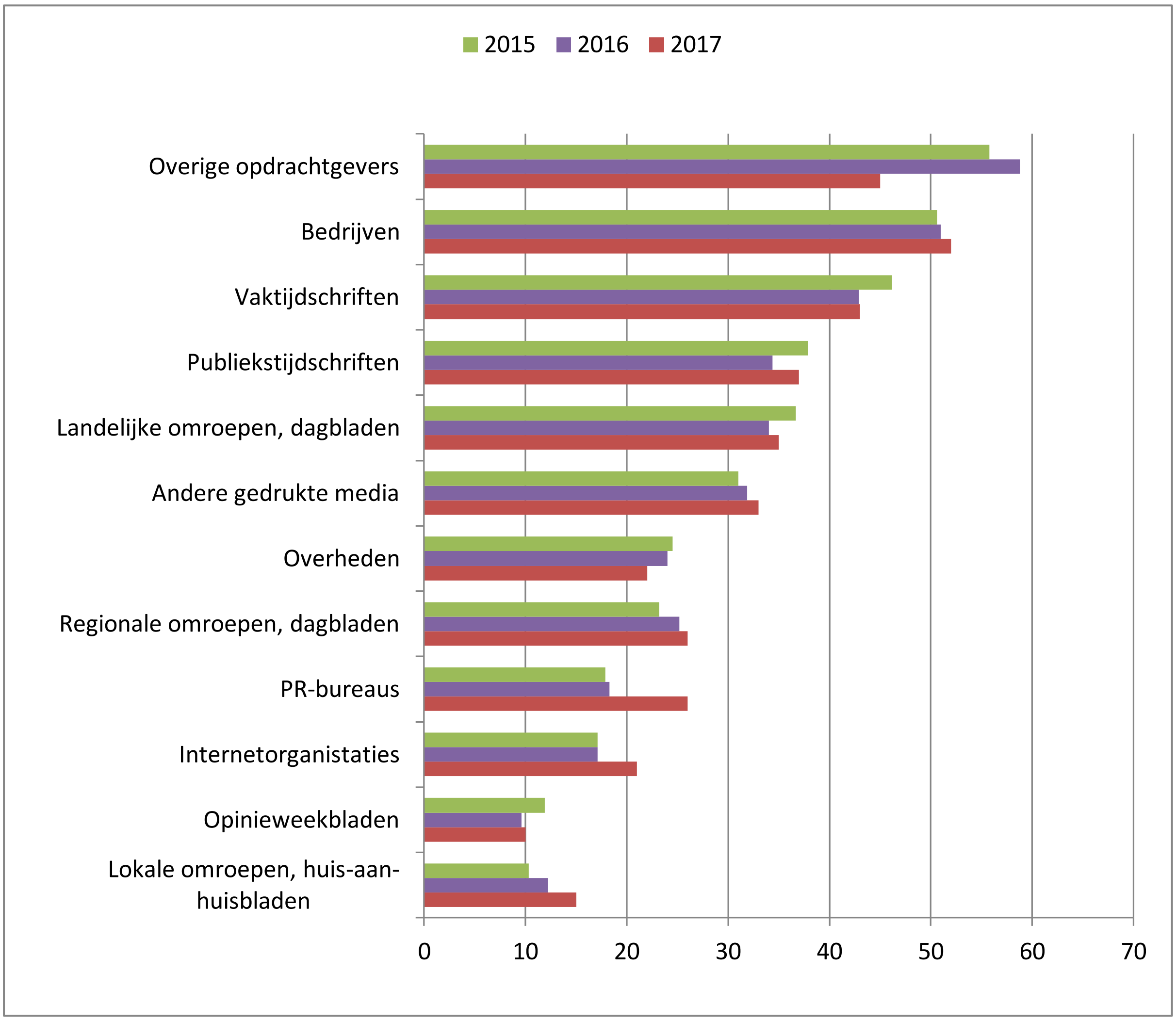
Fotografie staat op de derde plaats met 32% (was 40% in 2016 en 27% in 2015). Bijna even veel freelancers doen journalistiek of algemeen werk op internet: in 2017 28% en 27%. Vooral het algemeen ('niet-journalistiek') werk op internet is toegenomen de laatste drie jaar (was 15% in 2015). Op de zesde plaats staat de groep die zegt 'ander werk' te doen: 23% in 2017 en 2016 (19% in 2015). De zevende plaats is voor journalistieke fotografie: dat doet 21% in 2017, 19% in 2016 en 26% in 2015. Vervolgens werken kleine groepen aan illustraties, strips en/of infographics (11% in 2017, 14% in 2016 en 7% in 2015), voor radio en/of televisie (8% in 2017, 9% in 2016 en 15% in 2015), aan vormgeving van dagbladen, periodieken en/of boeken (7% in 2017, 9% in 2016 en 5% in 2015) of aan journalistieke illustraties, strips en/of infographics (2% in 2017 en 2015, 3% in 2016). Steeds rond de 5% heeft AOW en/of pensioen en ongeveer de 2% heeft een uitkering.

Uitsluitend (foto)journalistiek werk, werk als schrijver, fotograaf en/of illustrator/ontwerper doet in 2017, 2016 en in 2015 steeds bijna tweederde. Iets meer dan een derde doet er ook ander werk bij. Figuur 8 illustreert dit.

Figuur 8 Beroepspraktijk in soorten werk (%)

Voor wie werd er gewerkt in 2014 (gevraagd in de MFM-2015), 2015 (gevraagd in MFM-2016) en 2016 (gevraagd in de MFM-2017)? De volgende figuur toont de antwoorden.

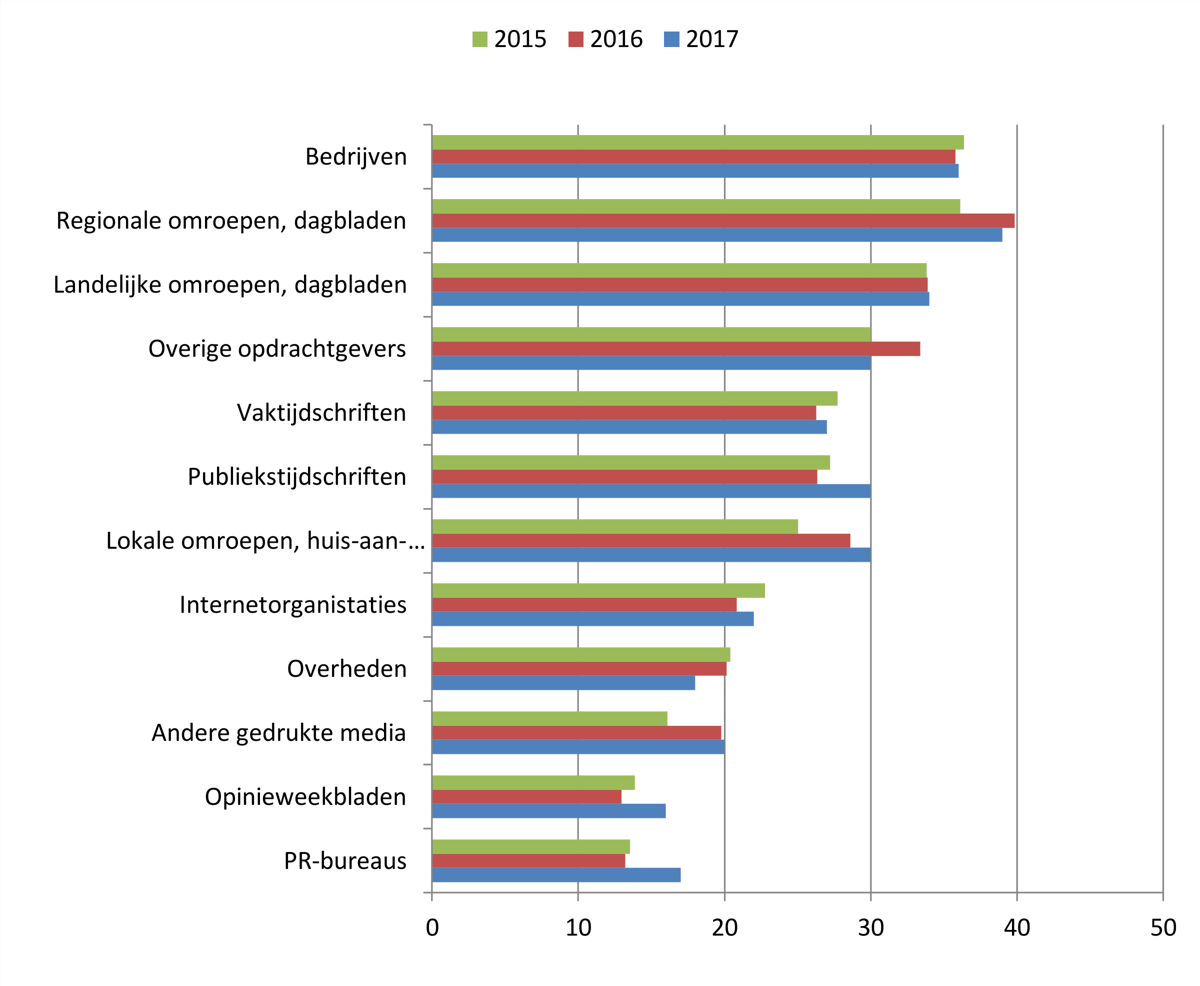

Figuur 9 Soorten opdrachtgevers (%)

Het valt op dat de volgorde en de aandelen van de soorten opdrachtgevers waarvoor men werkt niet wezenlijk zijn veranderd in 2017. Dat was in 2016 ook al zo ten opzichte van 2015. Opnieuw werkt een flink, maar ten opzichte van voorgaande jaren afnemend aandeel (50%+) van de freelancers (ook) voor opdrachtgevers anders dan de genoemde en/of voor het bedrijfsleven. In 2017 hebben we gevraagd welke 'overige opdrachtgevers' dat zijn. Behalve diverse uitgeverijen, (ideële) organisaties, verenigingen en stichtingen – vooral uit de publieke sector als onderwijs, zorg en huisvesting – worden ook relatief vaak particulieren bedoeld met 'overige opdrachtgevers'. Vak- en publiekstijdschriften staan respectievelijk op de derde en de vierde plaats als belangrijke opdrachtgevers. Op de vijfde plaats komen de landelijke omroepen en dagbladen die voor iets meer dan een derde van de deelnemers aan dit onderzoek opdrachtgevers zijn. Het minst, steeds door zo'n 10-15%, wordt er gewerkt voor lokale omroepen en huis-aan-huisbladen en de opinieweekbladen. Er zit wel een consequente, licht stijgende lijn in het aandeel freelancers dat zegt voor de regionale en lokale bladen te werken.

Gemiddeld genomen wordt er in 2017 voor bijna vier, in 2016 voor drie en in 2015 ook voor vier verschillende opdrachtgevers per categorie gewerkt. Vooral bedrijven en overige opdrachtgevers trekken dit gemiddelde omhoog.

Wat betekenen deze opdrachtgevers voor de omzet? Figuur 10 toont de cijfers.

Figuur 10 Gemiddeld aandeel in de omzet per soort opdrachtgever (%)

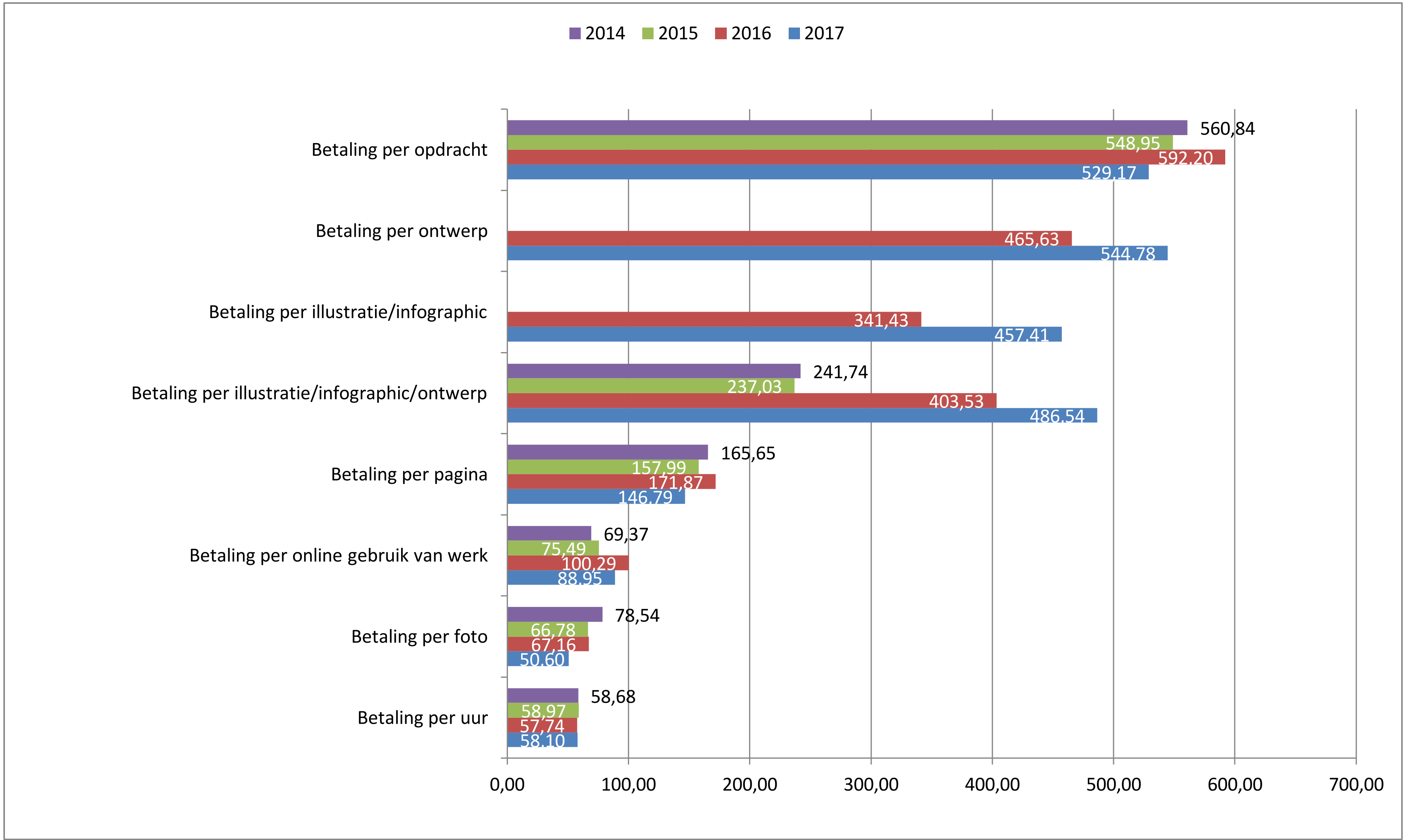
De regionale en landelijke omroepen en dagbladen nemen in 2017, net als in 2016 en 2015, een hogere positie in tussen alle soorten opdrachtgevers. Bedrijven staan nu ook weer hoog net als overige opdrachtgevers. We zien ook hier dat het belang van lokale omroepen en de huis-aan-huisbladen in de totale omzet toeneemt: van 25% in 2015 naar 30% in 2017. Het belang van werk voor internetorganisaties, de overheid, andere dan de genoemde gedrukte media en opinieweekbladen is in alle jaren beperkt tot tussen de 10% en 20% van de omzet.

Inkomsten

Wat zijn de tarieven tussen 2017 en 2014 (die in 2014 zijn in MFM-2015 ook bevraagd)? Eerst de meest populaire betaalwijzen in 2016 en 2015. De meeste respondenten geven opnieuw aan dat er vooral per opdracht wordt betaald: 66% in 2017 (rond de 70% in 2016 en 2015), per uur (steeds circa 55%), per woord (steeds rond de 37%) en per foto (25% in 2017, 28% in 2016 en 2015). Betaling per regel, per minuut en per kolom komt nauwelijks tot niet voor en deze betalingen zijn weggelaten uit de figuur. Ook weinig courant maar wel meer dan 10 keer genoemd zijn betalingen per teken (9%), per pagina (17%) en per illustratie (8%), infographic (2%), strip (2%) of grafisch ontwerp (6%).

Per opdracht wordt in 2017 minder betaald dan in voorgaande jaren: rond de 530 euro gemiddeld. Dat was 590 in 2016, 550 in 2015 en 560 in 2014.
In 2017 kunnen we een onderscheid maken tussen betaling per illustratie (240 euro in 2017), per infographic (675 euro), per strip (nieuw in 2017: 280 euro) en per ontwerp (545 in 2017). Aan de tariefcijfers voor infographics en voor strips moeten geen grote conclusies worden verbonden, omdat deze gebaseerd zijn op opgaven van respectievelijk slechts 18 en 17 makers. Over 2016 hebben we tarieven voor de combinatie illustratie/infographic en daarnaast voor ontwerp. In de jaren ervoor hebben we alleen de tarieven voor deze drie categorieën samen. In figuur 11 laten we de combinaties en het tarief voor een ontwerp van dagbladen, periodieken en/of boeken zien. De betaling per ontwerp is gestegen van 465 euro in 2016 naar 545 euro in 2017. De combinatie illustratie en infographic stijgt van 340 euro in 2016 naar bijna 460 euro in 2017. Dat bedrag wordt dus vooral opgetrokken door het tarief van de infographics. Kijken we naar illustraties, infographics en ontwerpen samen dan stijgt het tarief van rond de 240 euro in 2014 en 2105, rond de 400 euro in 2016 naar bijna 490 euro in 2017. De stijging lijkt vooral terug te voeren op een hoger tarief voor infographics en ontwerpen.
In 2017 daalt de betaling per pagina tot bijna 150 euro na een aanvankelijke stijging in 2016 (toen 170 euro na een tarief van 160 euro in 2015 en 165 in 2014).
Dat geldt ook voor de betaling voor online gebruik van werk: in 2017 zakt dat naar bijna 90 euro en het was iets meer dan 100 euro in 2016 (en 75 respectievelijk 70 euro in 2015 en 2014).
Het duidelijkst zakt het tarief voor foto’s weg: van bijna 80 euro in 2014, naar 67 in 2015, 58 in 2016 en net boven de 50 euro in 2017.
Het uurtarief is stabiel rond de 58 euro in alle jaren.

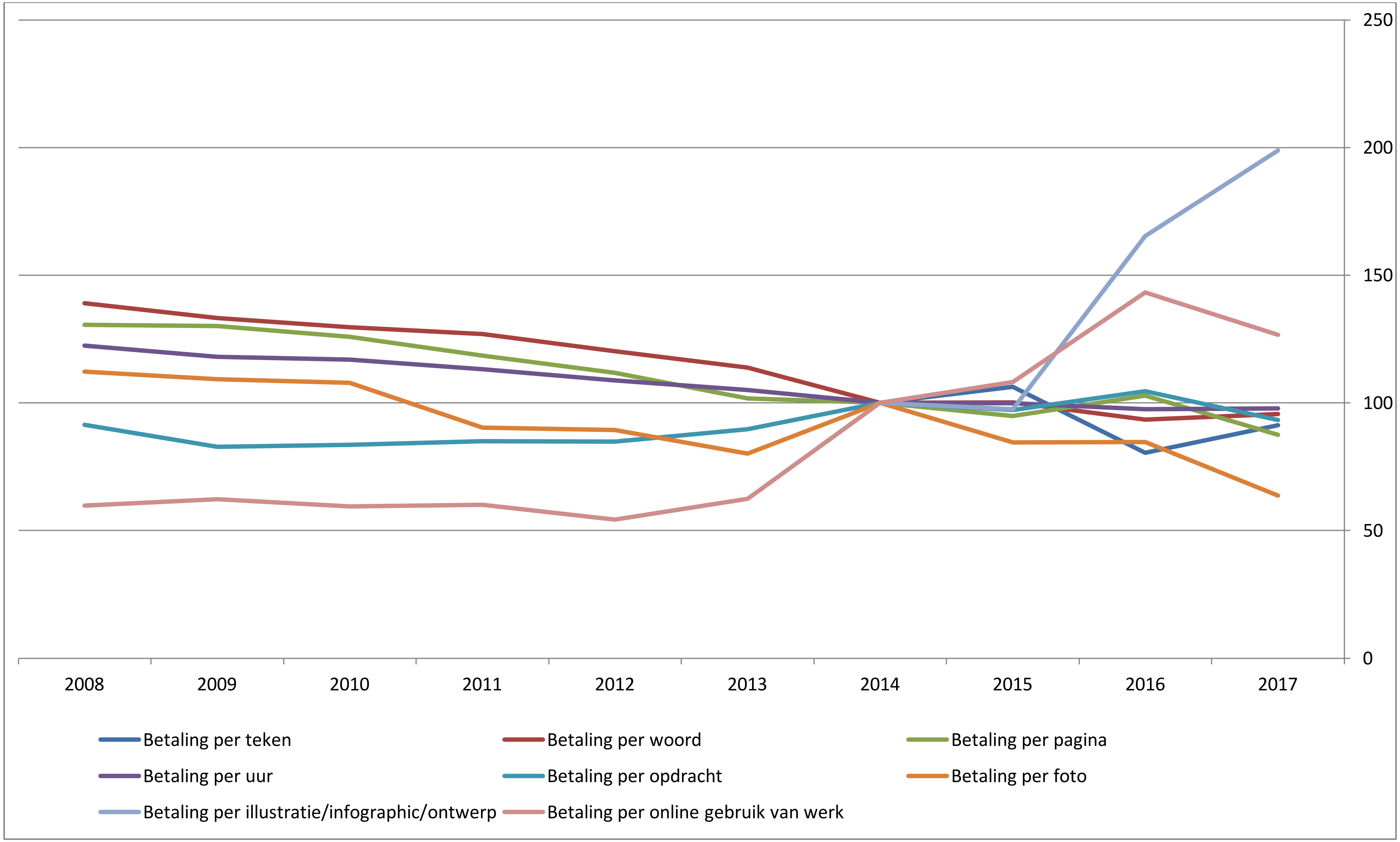
Niet in de figuur omdat de tarieven zo afwijken van de andere is de betaling per woord. Dat was 30 eurocent in 2014 en 2015. In 2016 is 28 eurocent en in 2017 29 eurocent. Met andere woorden, ook een zo goed als stabiel tarief.

Figuur 11 Gemiddelde tarieven in euro per betaalwijze

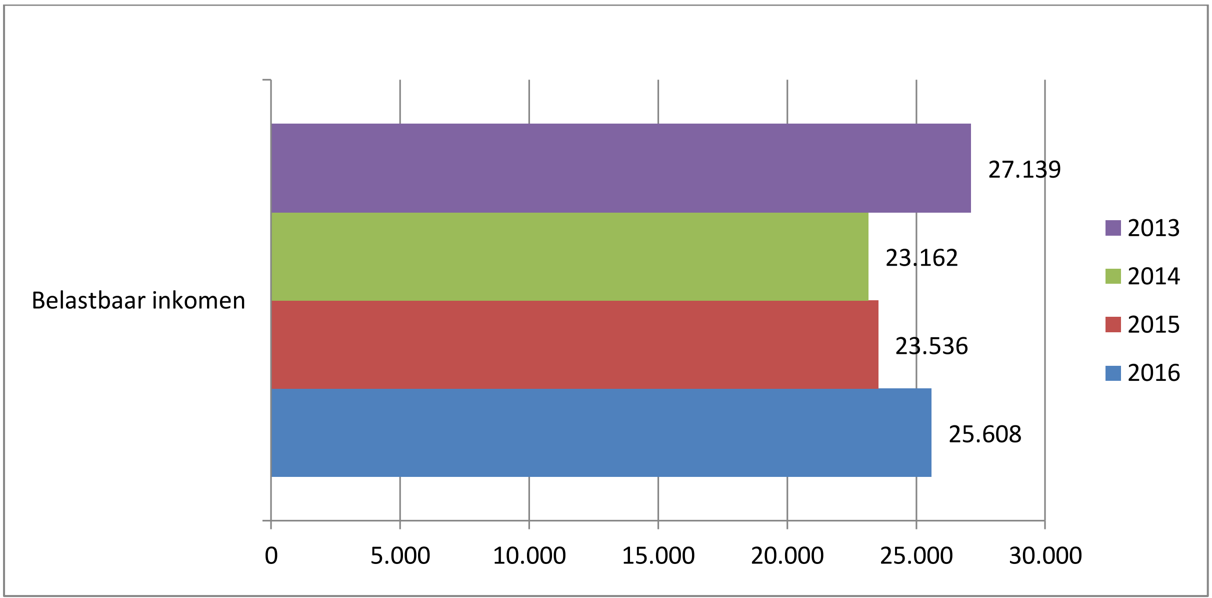
De voorgaande cijfers zijn de nominale euro's die betaald worden in elk jaar. We gaan net als in voorgaande monitors ook op een andere manier en voor een langere termijn naar de tarieven kijken. In de 2013-pilot is ook gevraagd naar de tarieven voor de periode 2013 terug tot 2008. We hebben de 2014-2017-cijfers hier aan toegevoegd en deze gecorrigeerd voor inflatie met prijspeil van 2014 als uitgangspunt. Ook hebben we 2014 op 100 gesteld. Zo ontstaat een geïndexeerd en voor inflatie gecorrigeerd beeld van de tariefontwikkeling: zie Figuur 12. (Opnieuw zijn de betaling per regel, minuut en kolom wegens te weinig observaties buiten beschouwing gelaten.)

Duidelijk tekent zich de stijging van het tarief voor de combinatie illustratie, infographic en ontwerp af. In 2017 wordt 199% of wel twee maal het tarief van 2014 betaald. Voor het online gebruik van werk is dat 127% in 2017 ten opzichte van 2014. Maar het was 143% in 2016 ten opzichte van 2014; ofwel: er wordt in 2017 wel meer betaald dan in 2014 maar duidelijk minder dan in 2016.
Alle andere tariefvormen laten een daling zien. Vooral de dalende betaling per foto valt op: in 2017 wordt nog maar 64% van het bedrag in 2014 betaald. Voor de betaling per pagina is dat 88%, per teken 91%, per opdracht 93%, per woord 96% en per uur 98%. In 2016 ging de betaling per pagina en per opdracht nog omhoog ten opzichte van 2014. In 2017 is die positieve trend dus gekeerd.

Figuur 12 Indexcijfers tariefontwikkeling 2008-2017 (gecorrigeerd voor inflatie in 2014-euro's)

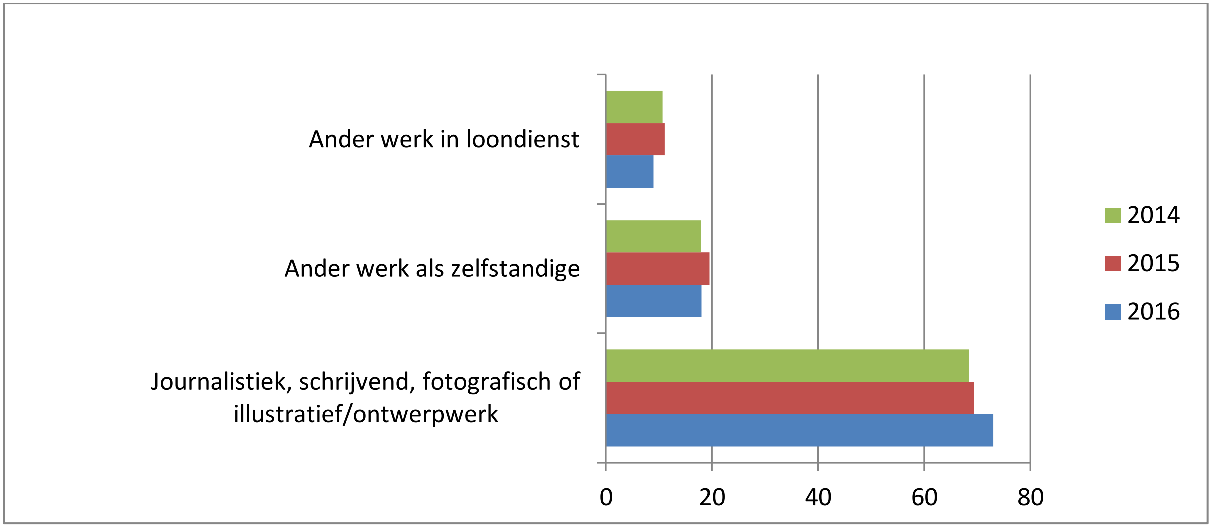
Behalve naar tarieven is ook gevraagd naar het belastbaar inkomen (de omzet minus kosten, aftrekposten en/of verrekenbare verliezen) in 2016, 2015 en 2014. Het belastbaar inkomen loopt van 27.100 euro in 2013, bijna 23.200 in 2014 en circa 23.500 in 2015 naar 25.600 in 2016.

Figuur 13 Gemiddeld belastbaar inkomen

Als we ook deze cijfers voor inflatie corrigeren en op 2014 indexeren wordt in 2016 110% verdiend van het bedrag in 2014. In 2013 was dat nog 120% van het bedrag in 2014. Het mediane inkomen, dus het inkomen dat in het midden van de inkomensverdeling ligt met 50% van de inkomens eronder en 50% erboven, fluctueert ook: van 25.000 in 2013, 20.000 in 2014 en 2015 naar 23.000 in 2016. Ook na correctie en indexatie liggen de verdiensten in 2016 met 114% hoger dan in 2014. In 2013 lag het 128% hoger dan in 2014.

We kijken in de volgende figuur naar het aandeel dat het journalistieke, schrijvende, fotografische en ontwerpwerk heeft in dat belastbaar inkomen.

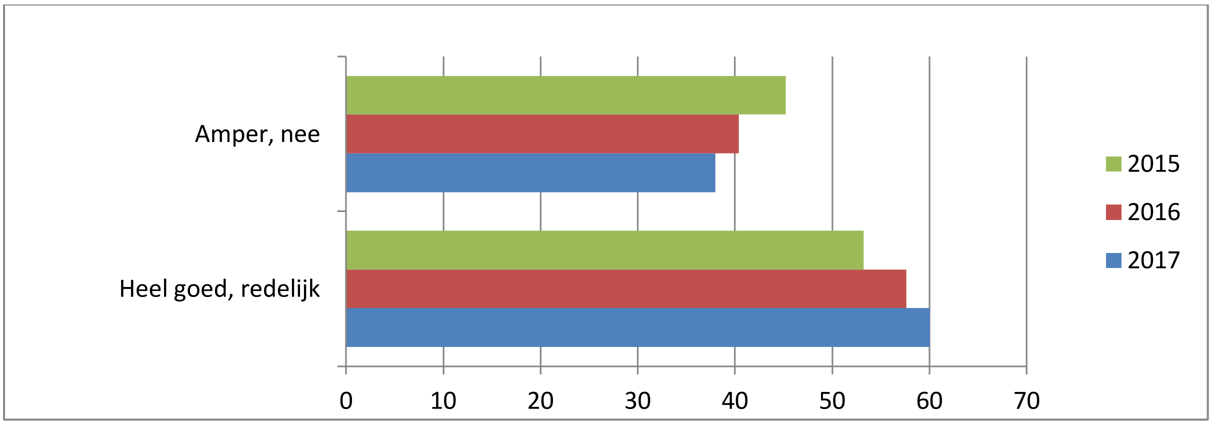
Figuur 14 Aandelen soorten werk in belastbaar inkomen (%)

Ruim tweederde van het belastbaar inkomen komt in alle jaren op conto van het werk als (foto)journalist, schrijver, fotograaf en/of illustrator of grafisch ontwerper. Het aandeel van dit werk in het belastbaar inkomen stijgt elk jaar licht. Men verwacht desgevraagd dat de aandelen van dit werk in het belastbaar inkomen in huidige jaar rond de 70% gaan liggen. Dat percentage wordt voor 2017 genoemd en is gelijk aan het percentage dat in 2016 en 2015 genoemd.

Ook is nagegaan of men gebruik maakt van de zelfstandigenaftrek. Ja, zegt steeds driekwart, nee, zegt steeds circa 15% en weet niet, zegt 9% in 2015 en in 2016 en 11% in 2017.

Er is gevraagd of men aangewezen is op het inkomen van een eventuele partner om in het levensonderhoud te voorzien. In alle drie de jaren leeft twee op tien freelancers niet in een huishouden met een partner en is circa vier op tien aangewezen op het inkomen van een partner. In 2017 hebben we ook gevraagd naar de mate waarin men is aangewezen op het inkomen van de partner: 42% is dat in (zeer) grote mate, 45% in enige mate en 12% in geringe mate.

Het vermoeden is dat velen niet rond kunnen komen van het werk als maker. We zien het antwoord in Figuur 15.

Figuur 15 Kan financieel rondkomen van het werk als (foto)journalist, schrijver, fotograaf en/of illustrator/ontwerper (%)

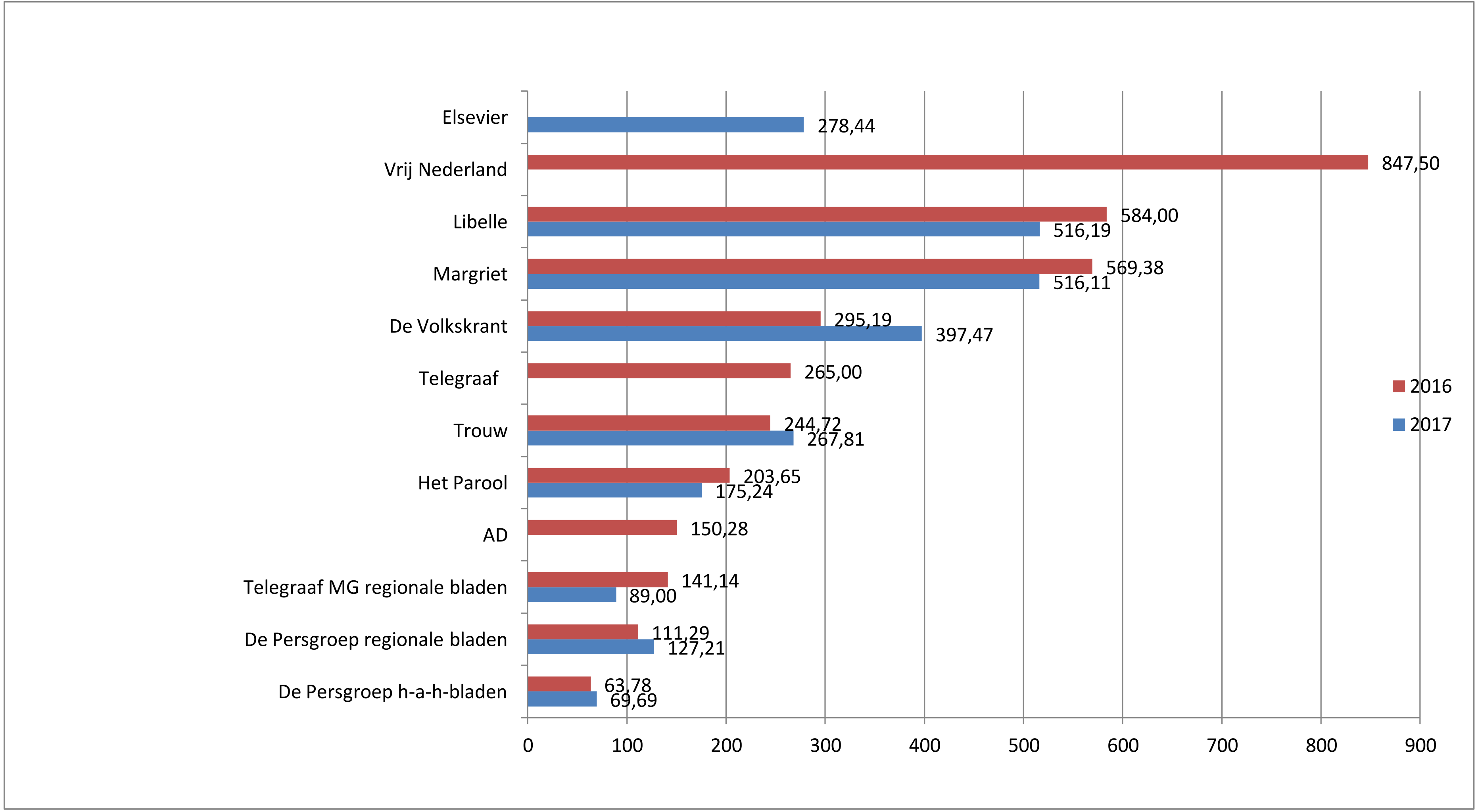
De meningen zijn sterk verdeeld: iets meer dan 50% zegt in 2015 redelijk tot uitstekend rond te kunnen komen en 45% zegt amper tot niet rond te kunnen komen. In 2017 neemt het percentage freelancers dat zegt (redelijk tot goed) te kunnen rondkomen toe tot 60% en het percentage freelancers dat amper of niet rond komt daalt naar 38%. Al is de tendens positief, toch is er nog steeds een grote groep freelancers die niet of amper rond komt.

Tarieven mediatitels

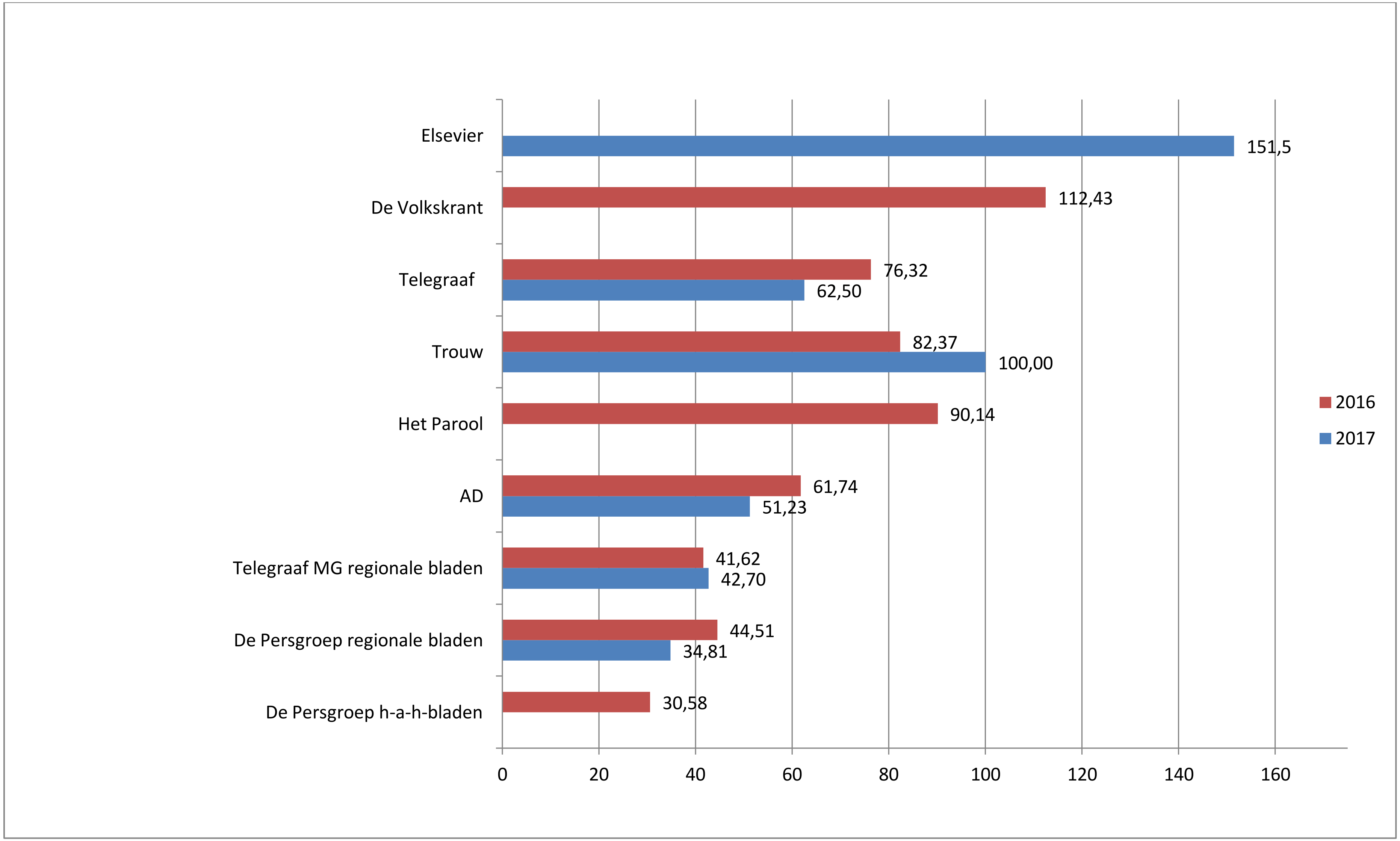
In MFM 2017 zijn, net als in MFM 2016, vragen gesteld over de betaling bij verschillende mediatitels. We weten hoeveel procent van de respondenten voor deze titels gewerkt heeft. Vervolgens, als er voor een titel gewerkt werd, is gevraagd wat de betalingen waren per opdracht, uur, woord, foto, illustratie (nieuw in 2017) of ontwerp (ook nieuw). We presenteren de resultaten voor een respons van 10 respondenten per mediatitel of meer. De betalingen per opdracht (zie figuur 15) en per foto (zie figuur 16) voldoen aan dit criterium.

Zoals we hierboven zagen wordt gemiddeld in 2017 per opdracht 470 euro betaald. Dat was in 2016 zo'n 590 euro. In 2016 zit alleen Vrij Nederland met bijna 850 euro boven het gemiddelde tarief van 590 euro per opdracht. De Libelle en Margriet zitten in 2016 net onder het gemiddelde met zo'n 585 en 570 euro per opdracht. Alle andere mediatitels (waar voldoende gegevens van zijn) betalen evident minder dan het gemiddelde. Uiteraard verschilt de aard van de opdrachten bij het ene medium of het andere waardoor vooral deze tariefverschillen ontstaan. De Volkskrant en de Telegraaf zitten op bijna 295 en 265 euro. De Trouw en Het Parool op 245 en 205 euro. Nog veel minder betalen het AD en de regionale en lokale dag- en huis-aan-huisbladen. Het AD betaalt in 2016 op 150 euro per opdracht, de regionale bladen van de Telegraaf Media Groep (TMG) ongeveer 140 euro, die van de Persgroep 110 euro en de huis-aan-huisbladen van de Persgroep rond de 65 euro. Er zit in 2016 een groot spanwijdte in de gemiddelde betaling per opdracht: van 850 euro tot 65 euro, ruim dertien keer zo weinig.
In 2017 daalt de gemiddelde betaling per opdracht naar 470 euro. Over 2017 hebben we geen voldoende gegevens van Vrij Nederland en ook niet van de Telegraaf. In 2017 betalen de Libelle en Margriet meer dan het gemiddelde per opdracht: beide rond de 516 euro. Dan valt er opnieuw een gat met als eerstvolgende de Volkskrant, Elsevier (geen data in 2016), Trouw en Het Parool met respectievelijk circa 395, 280, 270 en 175 euro. Hekkensluiters zijn opnieuw de regionale en lokale media. De regionale kranten van TMG en Persgroep betalen respectievelijk zo'n 90 en 127 euro per opdracht. De huis-aan-huisbladen van de Persgroep zijn in 2017 iets beter gaan betalen met gemiddeld 70 euro (was 65 in 2016). Door het wegvallen van informatie over de betalingen bij Vrij Nederland neemt de spanwijdte in het tarief per opdracht af van maximaal 516 euro tot minimaal 70 euro, zeven keer zo weinig als het maximum.

De betalingen per foto zijn in 2016 bekend voor titels van de Persgroep en de Telegraaf Mediagroep. In 2017 komt daar Elsevier bij. Uit het vorige hoofdstuk weten we dat in 2016 gemiddeld per foto zo'n 67 euro wordt betaald. De Volkskrant (112 euro), Het Parool (90 euro), Trouw (82 euro) en de Telegraaf (76 euro) zitten hier boven. De andere, AD (62 euro), Persgroep regiobladen (45 euro), TMG regiobladen (42 euro) en de Persgroep huis-aan-huisbladen (31 euro) betalen in 2016 minder dan het gemiddelde.
In 2017 wordt net iets minder dan 51 euro gemiddeld voor een foto betaald. Bij Elsevier is dat drie keer zoveel: 150 euro. Bij Trouw is dat twee keer het gemiddelde met 100 euro. (Van de Volkskrant en Het Parool hebben we niet voldoende gegevens.) De Telegraaf en AD betalen iets meer dan het gemiddelde met bijna 62,50 euro en 51 euro. TMG regionale pers betaalt 43 euro en die van de Persgroep 35 euro per foto gemiddeld. (Data ontbreken van de huis-aan-huisbladen van de Persgroep.)

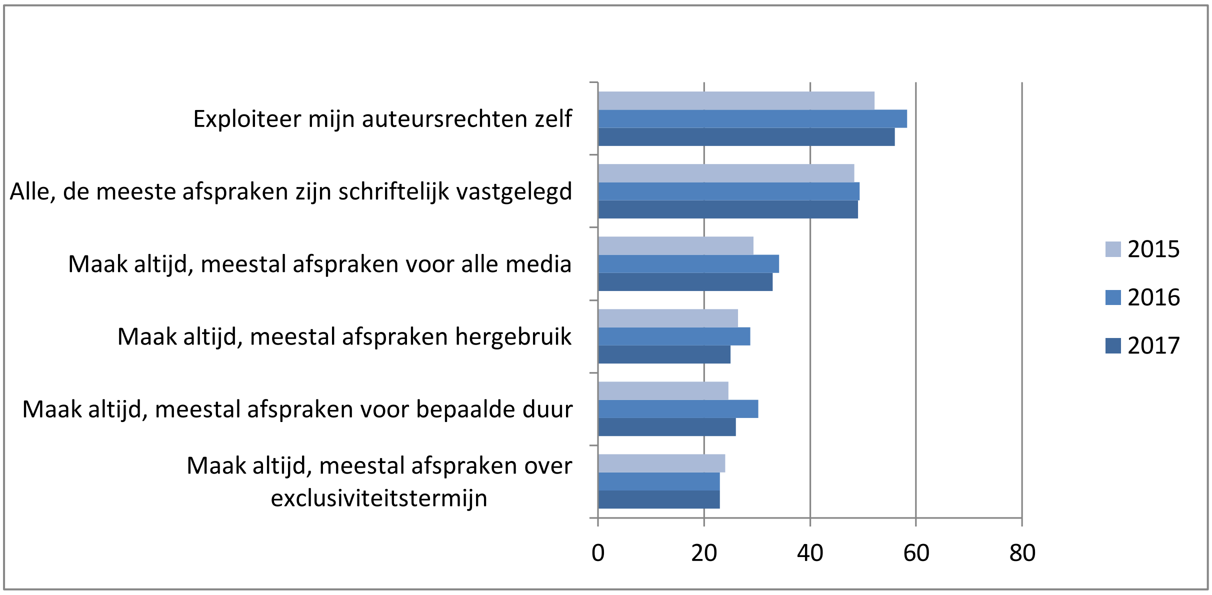
Figuur 16 Betaling per opdracht in euro bij verschillende mediatitels

Figuur 17 Betaling per foto in euro bij verschillende mediatitels

Auteursrechten en onderhandelingen

De volgende figuur vat de antwoorden op een aantal vragen rondom hergebruik van werk en auteursrechten samen. We bespreken die plus nog een aantal die niet in de figuur zitten.

Figuur 18 Afspraken over (her)gebruik met opdrachtgevers (%)

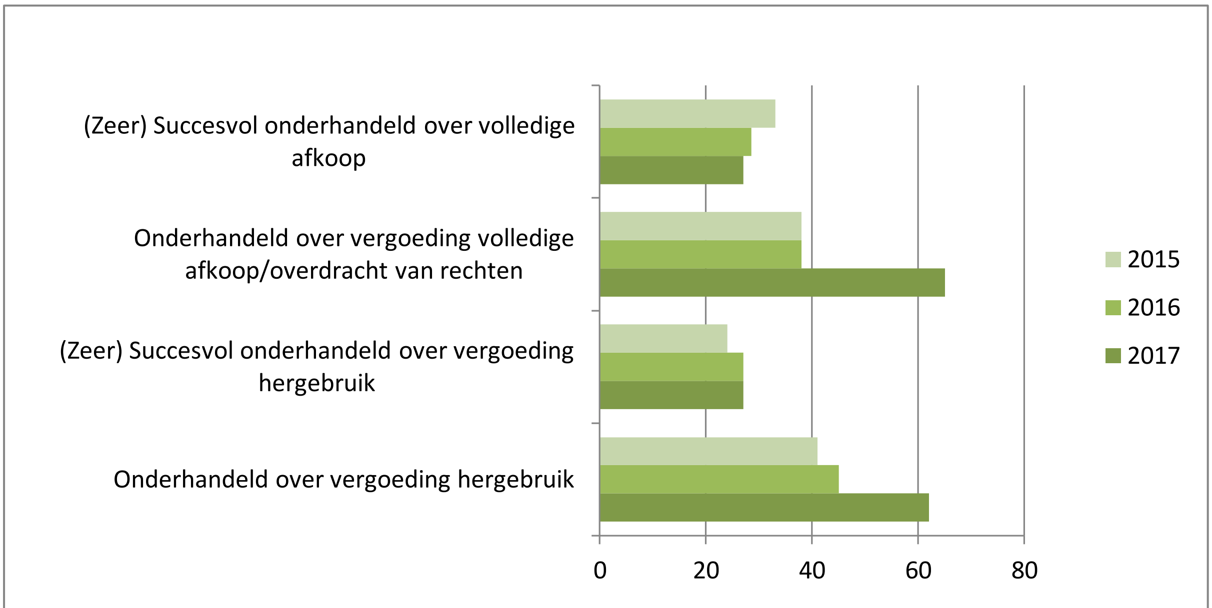
Elke maker blijft in principe eigenaar van het werk en de rechten kunnen zelf geëxploiteerd worden – en dat doet ruim de helft in 2015 volgens de cijfers in de figuur. Dat neemt toe tot bijna 60% in 2016 en zakt iets terug naar 56% in 2017. De exploitatie (deels) overdragen aan de opdrachtgever doet 30% in 2015, 40% in 2016 en 52% in 2017; een gestage stijging (niet in de figuur). Het (deels) overdragen aan een collectieve beheersorganisatie doet in 2015 minder dan twee op tien, in 2016 zo'n 36% en in 2017 45%, ook een jaarlijkse stijging (niet in de figuur).
In de nieuwe Wet Auteurscontractrecht staat dat afspraken over overdfracht en exclusieve licentie, waaronder hergebruik, altijd schriftelijk, per akte, dienen te worden vastgelegd. Dat is in bijna de helft van de afspraken het geval en opnieuw in alle jaren. Bij ruim twee op de tien afspraken zijn deze meestal of altijd mondeling (niet in de figuur) en dat geldt ook weer voor alle jaren.
Drie op tien tot een derde maakt afspraken die gelden voor alle media bij de opdrachtgever. Dat verandert niet over de jaren. Een even grote groep maakt in alle jaren afspraken voor alleen bepaalde media (niet in de figuur).
Een kwart van de freelance makers maakt afspraken met opdrachtgevers voor het hergebruik van werk in 2015. Dat neemt toe naar bijna 30% in 2016, om weer te dalen naar een kwart in 2017. Steeds bijna 50% maakt nooit afspraken over hergebruik.
Een kwart maakt die afspraken voor een bepaalde duur in 2015 en ook dat neemt toe naar 30% in 2016. Vervolgens zakt het ook weer terug naar 26% in 2017. In 2015 en 2016 maakt ruim 40% meestal of altijd afspraken voor onbepaalde duur; in 2017 is dat gestegen naar 46% (niet in de figuur).
Rond een kwart en ook weer in alle jaren maakt altijd of meestal afspraken over een exclusiviteitstermijn. In alle jaren doet zo'n 50% dit niet (niet in de figuur).

Er is gevraagd naar het belang van auteursrechten voor de eigen beroepspraktijk. In alle jaren vindt 40% die heel en 33% tamelijk belangrijk. Voor ruim een kwart zijn auteursrechten niet zo of helemaal niet belangrijk.

Als auteursrechten zo belangrijk zijn, zal het wel onderdeel zijn van de onderhandelingen tussen freelancer en opdrachtgever. We zijn dat nagegaan. Vooraf: 85% zegt te onderhandelen in 2015. Dat is 82% in 2016 en 83% in 2017.

De 15 à 18% die niet onderhandelt, noemt als belangrijkste reden dat er een standaardcontract wordt aangeboden (60% in 2015 en 2016; 50% in 2017), dat ze tevreden zijn met het aanbod (rond de 30% en 2015 en 2016; daalt naar 25% in 2017), dat onderhandelen niet op prijs wordt gesteld (25% in 2015, 21% in 2016; stijgt naar 27% in 2017) of dat ze niet durven te onderhandelen (rond de 20% in 2015 en 2016 en gedaald naar 15% in 2017). Er wordt dus minder vaak niet onderhandeld omdat er een standaardcontract wordt aangeboden, omdat men tevreden is met het aanbod of omdat men het niet zou durven. Wel onderhandelt men niet omdat men meer ziet dat het niet op prijs wordt gesteld.

Diegenen die wel onderhandelen doen dat steeds, in alle jaren, bijna allemaal over de tarieven. Steeds driekwart onderhandelt over de inleverdatum en de omvang van het werk. De volgende figuur laat zien hoeveel er onderhandeld wordt over hergebruik en over volledige afkoop/overdracht van rechten en met welk resultaat (naar eigen inschatting).

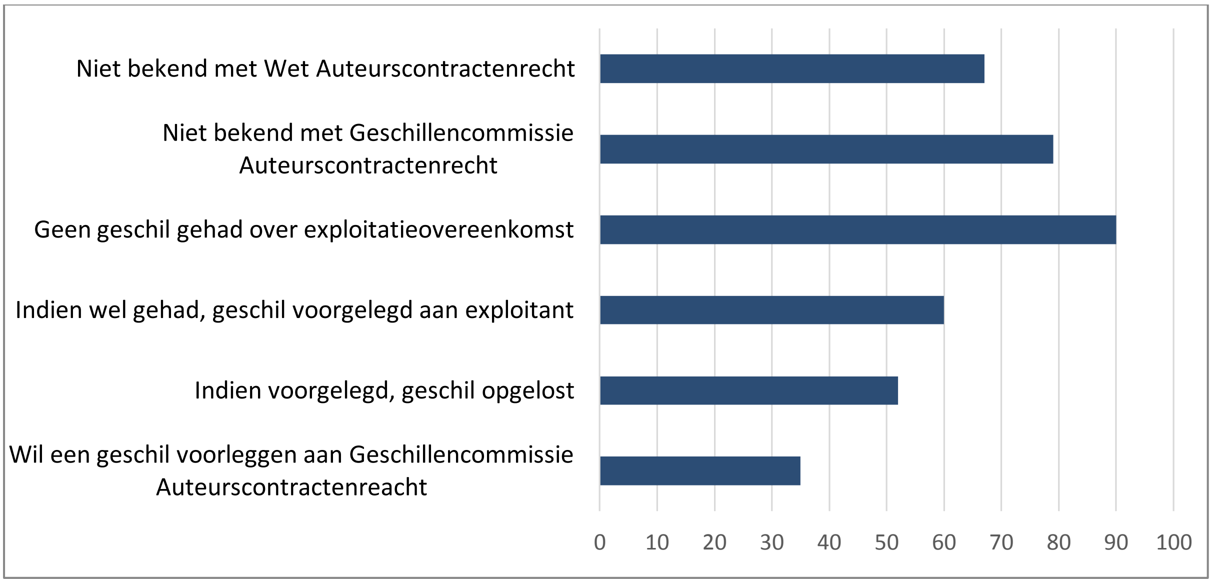
Figuur 19 Waarover onderhandeld en tevredenheid met het resultaat (%)

Bijna vier op de tien freelancers onderhandelen in 2015 over hergebruik. In 2016 is dat opgelopen tot 45% en in 2017 is dat verder gestegen tot 62%. Van diegenen die over hergebruik onderhandelen is niet meer dan een kwart tevreden over het onderhandelingsresultaat (in 2017 en 2016 met 27% iets meer dan in 2015 met 24%).

Onderhandelen over de volledige afkoop van rechten doet in 2015 en 2016 bijna vier op de tien freelancers. Ook dit loopt in 2017 op en wel naar 65%. Bij de onderhandelaars over afkoop is de tevredenheid hoger dan bij de onderhandelaars over de vergoedingen voor hergebruik: in 2015 vindt 33% zich (zeer) succesvol, in 2016 vindt 29% dat en in 2017 nog maar 27%. De meerderheid is met andere woorden ontevreden over het onderhandelingsresultaat.

Steeds zo'n 40% schat de eigen onderhandelingsvaardigheden als matig tot slecht in. Steeds maar 15% vindt zich goed in onderhandelen. Dat verandert niet over de jaren. Anders gezegd, bij een groeiende ontevredenheid over het resultaat van onderhandelen, wordt de eigen competentie om te onderhandelen als gelijkblijvend ingeschat.

In 2017 zijn enkele extra vragen gesteld die te maken hebben met de Wet Auteurscontractenrecht.

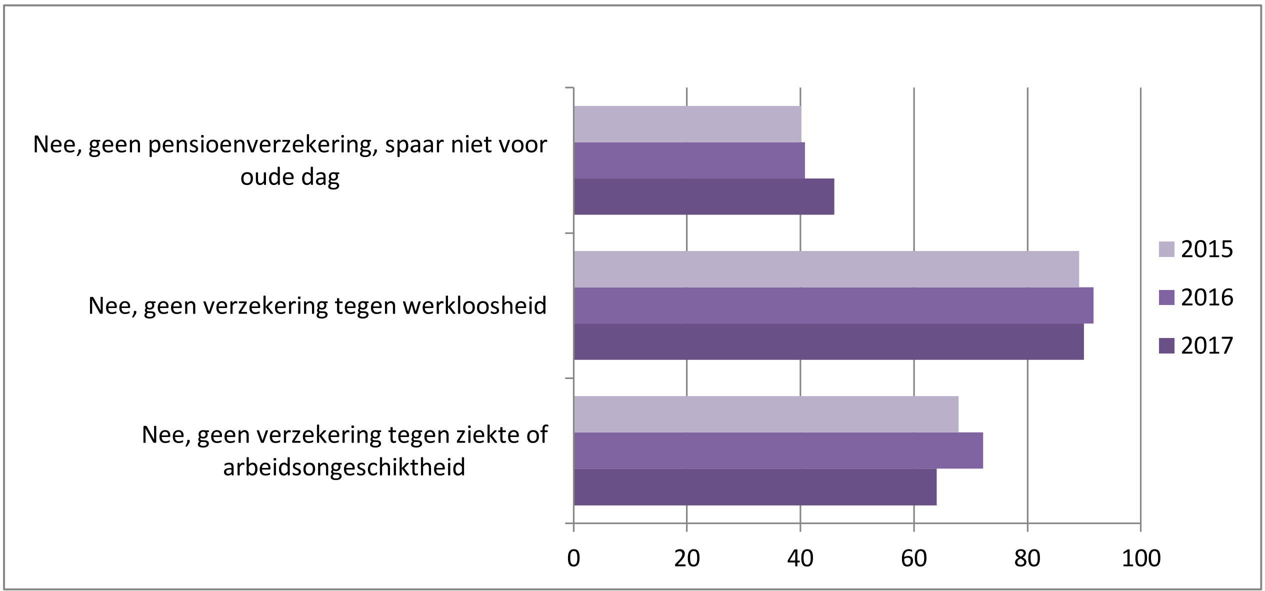

Figuur 20 Vragen over Wet Auteurscontractenrecht en geschillen

De bekendheid met de sinds medio 2015 geldende Wet Auteurscontractenrecht is niet groot onder de freelancers: 67% kent de wet niet. Er redelijk of goed mee bekend (niet inde figuur) is maar 4% respectievelijk 2%. Niet bekend met de Geschillencommissie van de wet is 79%. Redelijk of goed mee bekend is respectievelijk 2% en1%.
Op de vraag of men wel eens een geschil heeft gehad over een exploitatieovereenkomst met een uitgever of opdrachtgever zegt 90% nee. Van de 10% die dit wel heeft gehad heeft 60% dat voorgelegd aan de exploitant en is in de helft van de gevallen het geschil ook opgelost.
Als er een geschil is dan zegt 35% dat ze het zouden willen voorleggen aan de Geschillencommissie; 65% zegt dat niet te willen.

Voorzieningen en vooruitblik

Heeft men voorzieningen getroffen voor als men arbeidsongeschikt, werkloos of ouder wordt? Nee, is het antwoord dat voor grote groepen geldt (zie figuur 21).

Figuur 21 Voorzieningen getroffen? (%)

In 2015 en 2016 spaart 40% niet voor de oude dag, particulier of collectief, via verzekering of sparen. Dat is opgelopen tot 46% in 2017. Steeds rond de 90% heeft zich niet verzekerd tegen werkloosheid. Bijna zeven op de tien heeft geen arbeidsongeschiktheidsverzekering: in 2015 nog 68%, in 2016 steeg dat naar 72% en in 2017 daalt het naar 64%.

Men verwacht ook niet dat de toekomst alleen maar zwaar weer gaat leveren. Gevraagd hoe tarieven op korte termijn (het lopende jaar) zich ontwikkelen, zegt in 11% in 2017 dat deze (sterk) dalen. In 2016 was dat 15% en in 2015 nog 24%. Zo'n 10% denkt dat de tarieven in 2017 nog (sterk) stijgen. Op middellange termijn (komende twee jaar) denkt in 2017, 2016 en 2015 respectievelijk 20%, 24% en 31% dat de tarieven (sterk) dalen. Stijgende tarieven de komende twee jaar voorziet 30% in 2017. Op lange termijn (na de komende twee jaar) zien respectievelijk 23%, 25% en 31% dat de tarieven (sterk) dalen. Nu denkt 35% dat de tarieven (sterk) zullen stijgen. Het pessimisme op korte, middellange en lange termijn is dus verder gedaald. In 2017 hebben we ook naar de verwachtingen van de omzet gekeken. Er kan optimisme zijn over de tarieven, maar tegelijk pessimisme over de te verwachte omzet. Kijken we weer naar het lopende jaar, de komende twee jaar en de periode daarna dan denkt respectievelijk 17%, 22% en 25% dat de omzet (sterk) zal dalen. Tussen de 20%-30% denkt dat de omzetten (sterk) stijgen.

De orderportefeuille is ook voor een iets langere duur met werk gevuld. In 2017 heeft men voor 4,5 maand werk in portefeuille in 2016 was dat 4,4 maanden en in 2015 precies 4,2 maanden.
Ook denkt in alle drie de jaren zeker 95% dat ze over een jaar nog als maker aan het werk zijn.

Uitsplitsingen

Op een aantal hoofdpunten hebben we gekeken of er significante en redelijke sterke verschillen zijn te vinden tussen diverse soorten freelancers.[3] In een eerste serie analyses hebben we gekeken naar freelancers die een puur mediagerichte (als journalist, schrijver, fotograaf of vormgever) of juist een gemengde beroepspraktijk (naast mediawerk ook ander werk doen) hebben. Daarnaast hebben we het onderscheid gemaakt naar freelancers die uit ondernemerschap freelancer zijn, dat gedwongen zijn of om andere redenen freelancer zijn. Ook hebben we gezocht naar verschillen tussen freelancers uit drie leeftijdsgroepen: onder 35 jaar, tussen 35 en 54 jaar en boven de 55 jaar. In een tweede serie analyses hebben we een onderscheid gemaakt naar het soort werk dat men zegt te doen: schrijven, werk voor radio/tv, voor internet, fotografie, illustratie en/of ontwerpwerk.

Voor al deze groepen zijn we nagegaan of ze verschillen naar:
- Aantal gewerkte en betaalde uren per week (2017, 2016 en 2015)
- Tarieven per opdracht, per uur, per woord en per foto (2017, 2016, 2015, 2014)
- Gemiddeld belastbaar inkomen (2016, 2015 en 2014)
- Financieel afhankelijkheid van een partner (2017, 2016 en 2015)
- Financieel kunnen rondom van het freelance mediawerk (2017, 2016 en 2015)
- Aantal maanden werk in portefeuille (2017, 2016 en 2015)
- Onderhandelen over vergoeding hergebruik en volledige rechtenafkoop (2017, 2016 en 2015)
- Verzekerd zijn tegen arbeidsongeschiktheid en tegen werkloosheid (2017, 2016 en 2015)
- Iets opbouwen voor de oude dag (2017, 2016 en 2015)

Hieronder presenteren we alleen cijfers als er bij de genoemde groepen significante en redelijke sterke verschillen op deze onderwerpen te vinden zijn. Dat betekent dat als een onderwerp niet aan bod komt er dus geen noemenswaardige verschillen tussen de groeperingen zijn en dat hun positie op die onderwerpen gelijk is aan die van alle respondenten samen (zoals in voorgaande hoofdstukken is besproken).

We vinden in de eerste analyse naar beroepspraktijk, motief voor het freelancerschap en leeftijdsgroep alleen significante verschillen in de uurtarieven (zie figuur 22). De verschillen naar beroepspraktijk zijn niet significant en/of niet sterk genoeg. De verschillen in uurtarief naar motief zijn dat wel in 2014, 2015 en 2016. Niet meer in 2017. In 2014, 2015 en 2016 verdiende een freelancer die dit uit ondernemerschap is geworden significant meer dan een freelancer die dit om andere motieven is geworden. Dat onderscheid is verdwenen in 2017. Het verschil in betaling per leeftijdsgroep is in 2017 net als in voorgaande jaren nog wel significant en sterk: Jonge freelancers (tot 35 jaar) verdienen rond de 40 euro gemiddeld per

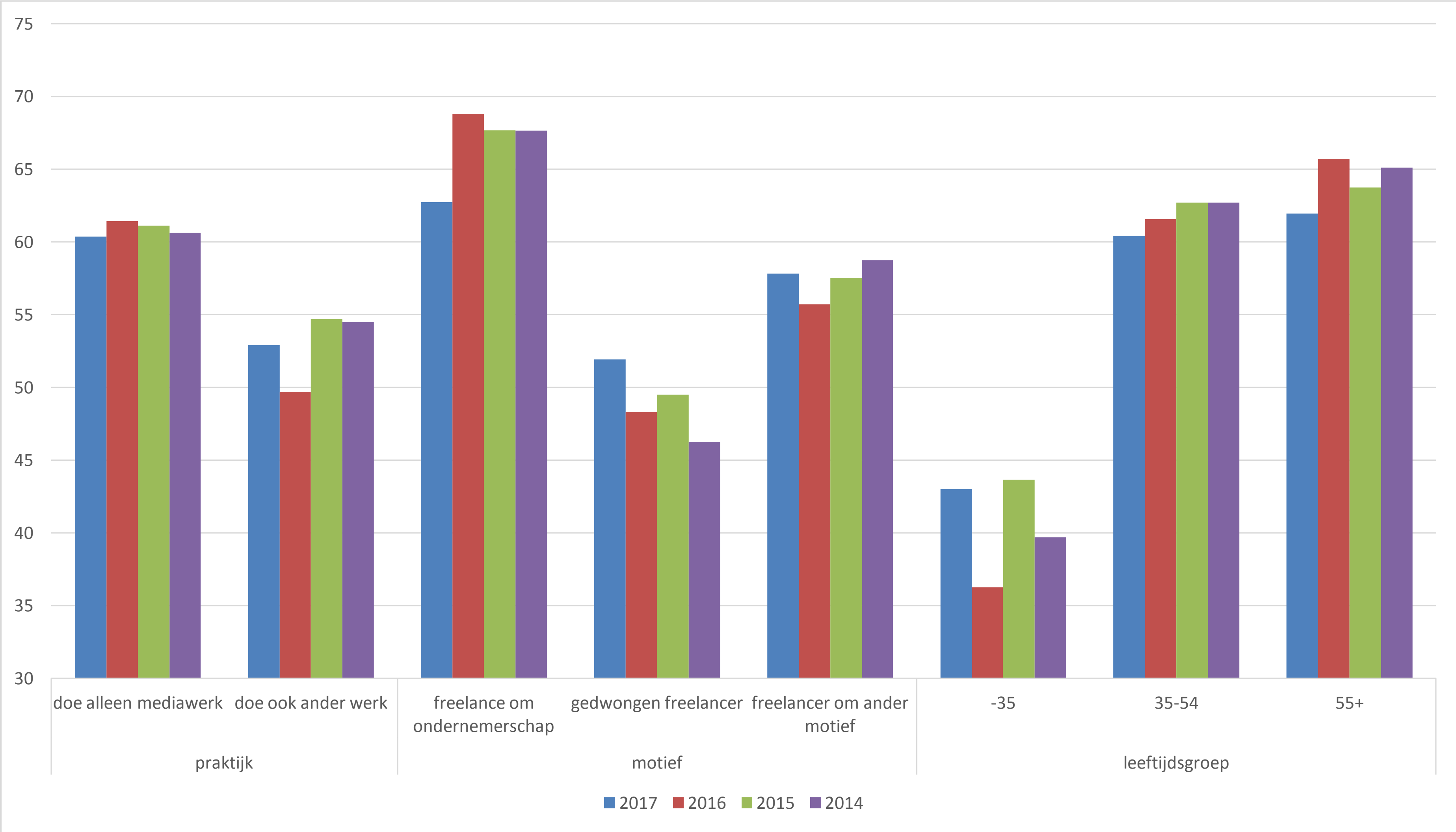
[3] We melden verschillen als ze statistisch significant zijn én als ze sterk genoeg zijn. Statistisch significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is: de kans dat het dat wel is, is lager dan 5%. Een verschil is al snel significant (niet toevallig dus) als het aantal respondenten groot genoeg is. Belangrijk is dan of het ook een sterk verschil is. Dat is hier het geval als de statistische mate van samenhang tenminste 0,25 is op een schaal van 0 (geen enkel verschil) tot 1 (volledig sluitend verschil).

uur, de freelancers van middelbare leeftijd (35-55 jaar) rond de 60 euro en de 55+ meer dan 60- euro. Het verschil tussen 35-55-jarigen en 55+ is veel minder groot dan tussen deze groepen enerzijds en de jonge freelancer anderzijds. Tussen 2015 en 2016 nam de kloof tussen jong en oud toe, in 2017 is die weer wat gedicht.

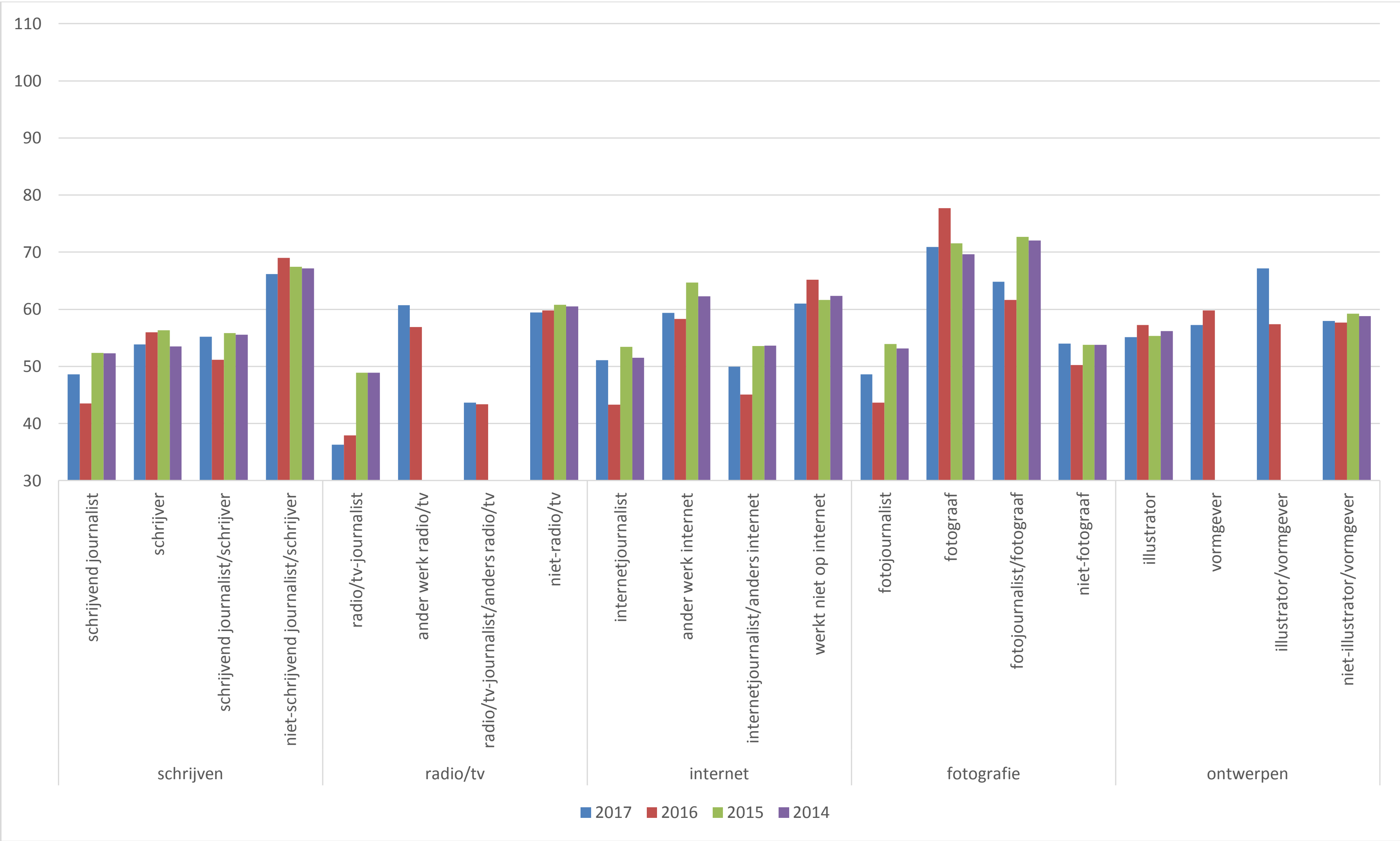
Kijken we naar soort werk (schrijven, werk voor radio/tv, werk voor internet, fotografie of ontwerpen) dan zijn er al meer significante en sterke verschillen waar te nemen: de betaling per uur (figuur 23), de betaling per foto (figuur 24) en het onderhandelen over auteursrechtenvergoedingen (figuren 25 en 26) verschillen naar gelang het soort werk dat de mediafreelancers doen.

De betaling per uur verschilt in alle jaren significant bij de schrijvende freelancers en de fotografen. Bij radio/tv-, internet- of ontwerpfreelancers zijn er in de vier jaren geen onderlinge verschillen (uitzondering is 2016 waarin internetjournalisten significant minder per uur verdienden dan de andere groepen; alle groepen staan ter vergelijking wel in de figuren). Schrijvende journalisten verdienen het minst, gevolgd door schrijvers, de groep die journalistiek en niet-journalistiek schrijven combineren en freelancers die niet schrijven. De schrijvende journalisten gaan er eerst op achteruit en dan stijgt het tarief weer enigszins: gemiddeld ontvangen ze 52 euro in 2014 en 2015, 44 in 2016 en 49 euro in 2017. Schrijvers gaan er eerst op vooruit en dan zakt hun uurtarief licht naar 54 euro in 2017. Degenen die journalistiek schrijven en algemeen schrijven combineren zakken ook iets weg om in 2017 weer op het niveau van 2014 te zitten. Bij de fotografen zien we precies dezelfde beweging als bij de schrijvende freelancers: fotojournalisten verdienen het minst en dalen van 53 euro naar 44 euro per uur tussen 20145 en 2016 om in 2017 weer op 48 euro uit te komen. Fotografen stijgen van 70 naar 78 euro per uur in 2014-2016 en in 2017 zakken ze weg naar 71 euro per uur.

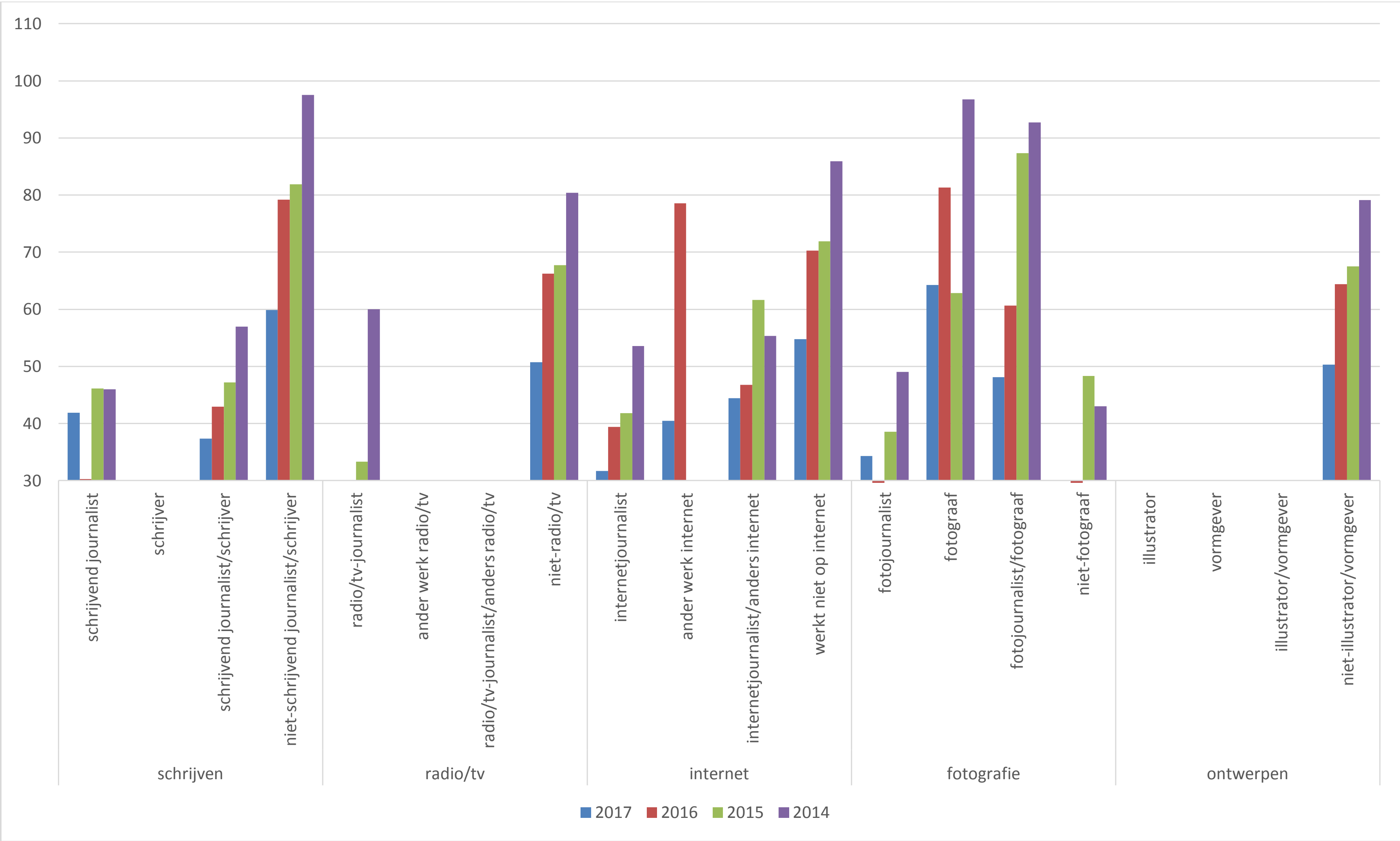
De betaling per foto levert voor dezelfde groepen onderling significante verschillen op, zij het nu alleen in 2015, 2016 en 2017. Bij de schrijvende journalisten zien we een daling van de betaling per foto van 46 naar 42 euro. Er zijn voor de algemene schrijvers niet voldoende observaties. Zij die algemeen schrijven met journalistiek schrijven combineren krijgen ook minder voor een foto: 47 euro in 2015 en 37 in 2017. De fotobedragen bij de fotografen onderling zijn ook alleen in 2015, 2016 en 2017 significant. De fotojournalisten dalen van een tarief van 39 euro, via 26 euro naar 34 euro per foto. De fotografen stijgen van 63 euro in 2015 naar 81 euro in 2016, om in 2017 flink te zakken naar 64 euro. Zij die fotojournalistiek met fotografie combineren dalen van 87 euro, via 61 euro naar 48 euro.

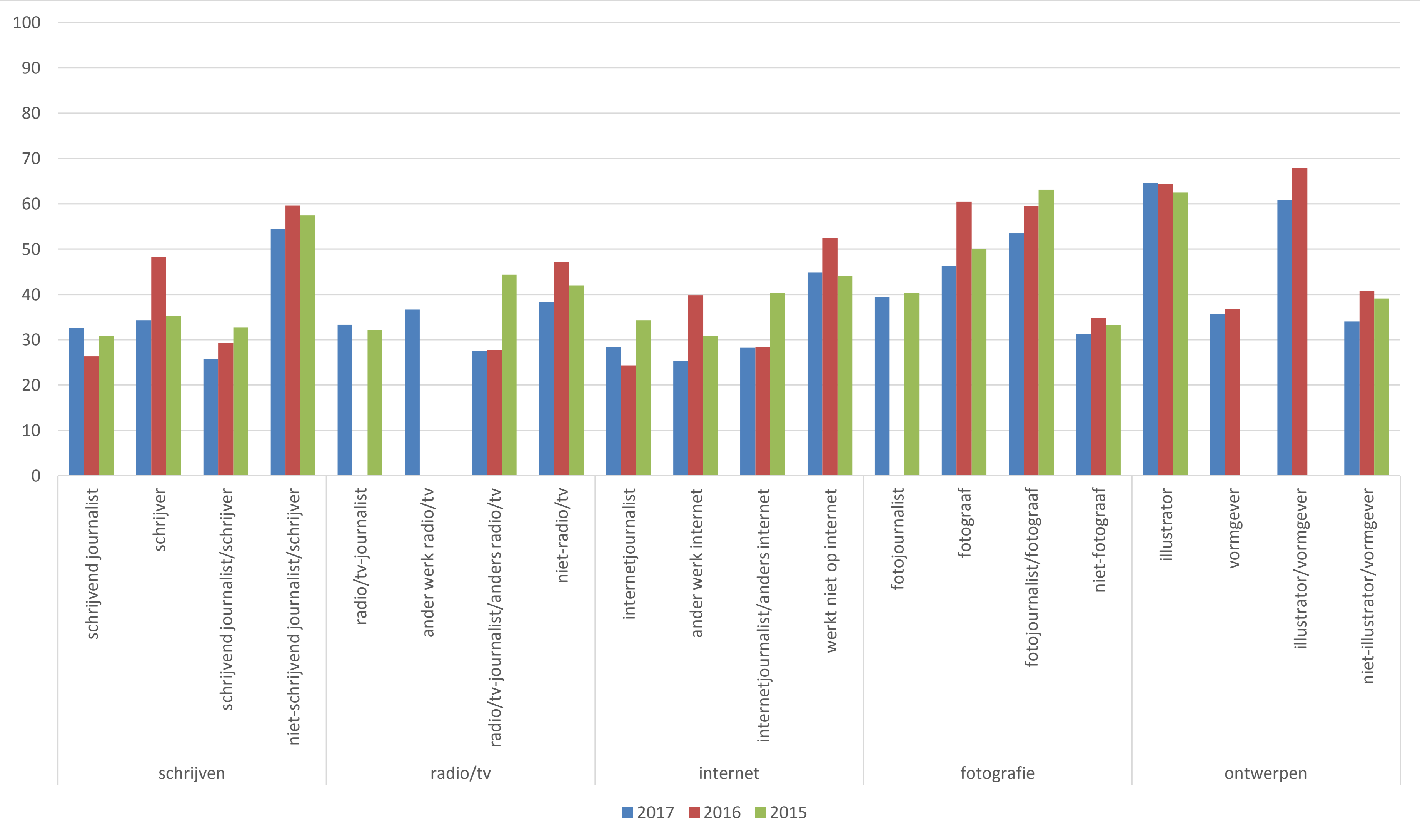
Figuur 22 Betaling per uur in euro naar beroepspraktijk, motief freelancerschap en leeftijdsgroep

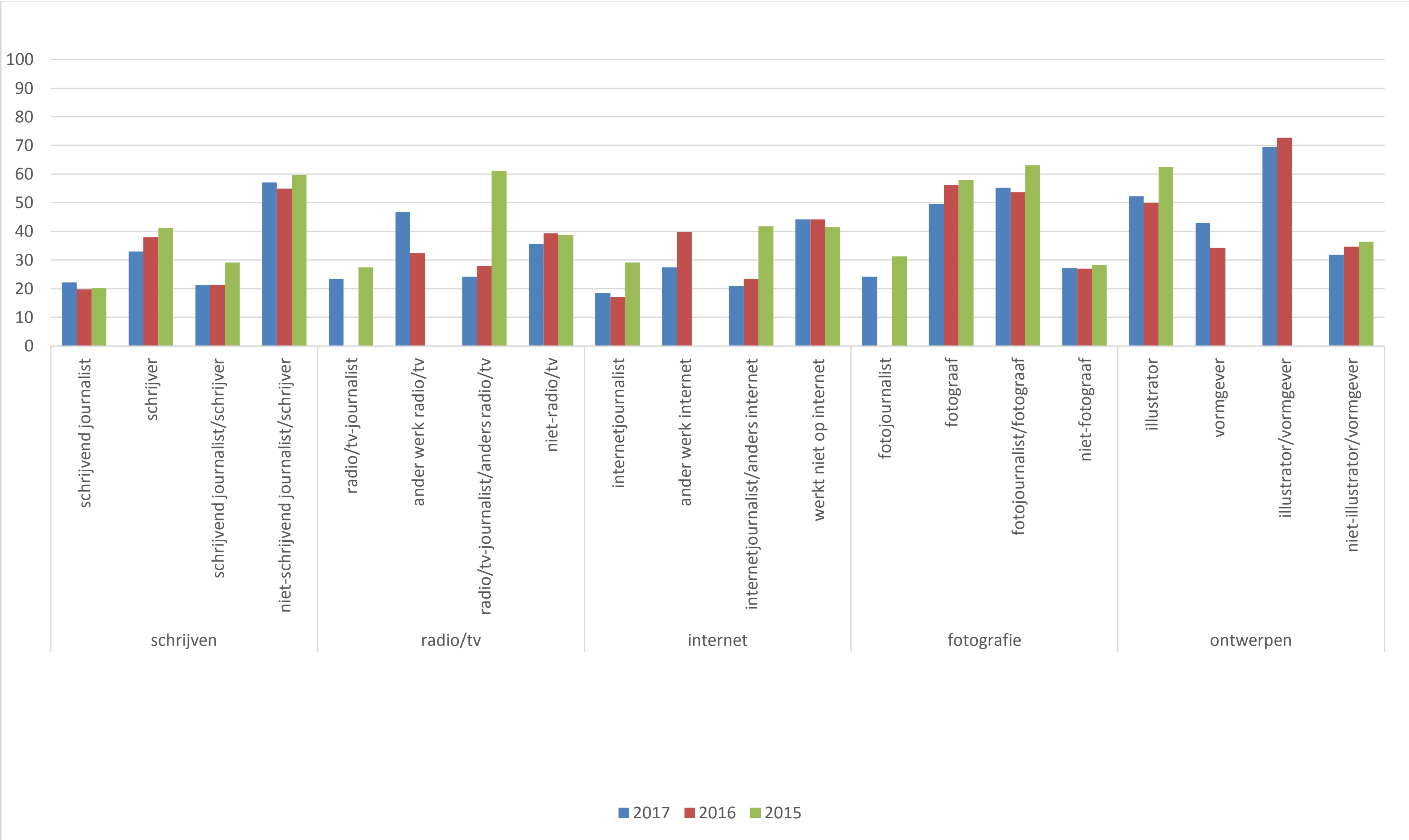
Figuur 23 Betaling per uur in euro naar soort werk

Figuur 24 Betaling per foto in euro naar soort werk

Figuur 25 Onderhandelen over vergoedingen hergebruik (% ja)

Figuur 26 Onderhandelen over afkoop rechten (%) naar soort werk

Tot slot, figuren 25 en 26 over het onderhandelen over auteursrechten. Opnieuw zijn er alleen significante en sterke verschillen bij de schrijvende en fotograferende freelancers. Schrijvende journalisten zijn eerst minder gaan onderhandelen over vergoedingen voor hergebruik (31% in 2015 en 26% in 2016) en toen weer iets meer (33% in 2017), terwijl schrijvers juist eerst meer zijn gaan onderhandelen en toen minder (van 35% naar 48% tussen 2015 en 2016 maar 34% in 2017). Het verschil tussen schrijvende journalisten en schrijvers is verdwenen. Diegenen die beide werkzaamheden combineren onderhandelen consequent minder door de tijd: in 2017 onderhandelt 26%, in 2016 nog 29% en in 2015 nog 33%.
Onder de fotografen is er wat dit onderwerp betreft alleen een significant verschil in 2016 met ruim 60% onderhandelende fotografen en freelancers die hiernaast ook fotojournalistiek beoefenen tegen 35% onder de niet-fotografen. In 2017 zijn alle verschillen verdwenen.
Wat de afkooponderhandelingen betreft zijn vooral de schrijvende combinatiebeoefenaren (schrijven en journalistiek schrijven) die minder zijn gaan onderhandelen (van 29% naar 21%). De schrijvende journalisten zijn redelijk stabiel in de mate van onderhandelen op dit onderwerp: steeds 20-22%%. De schrijvers zakken van 41% in 2015, 38% in 2016 naar 33% in 2017. Afkooponderhandelingen zijn bij fotografen gebruikelijker al zijn er grote verschillen: bij fotojournalisten in 2015 onderhandelt 31% tegen 58% van de fotografen en 63% van diegenen die beide vakken beoefenen. In 2017 is dat respectievelijk 24%, 50% en 55%.

Dit betekent dat we (opnieuw) geen significante en/of sterke verschillen hebben gevonden naar het aantal gewerkte en betaalde uren per week, de tarieven per opdracht of per woord, het gemiddelde belastbaar inkomen, het financieel afhankelijk zijn van een partner, het kunnen rondkomen van het freelance mediawerk, het aantal maanden werk in portefeuille of het hebben getroffen van voorzieningen tegen arbeidsongeschiktheid, tegen werkloosheid of voor de oude dag. Al met al betekent dit dat de meeste algemene conclusies voor de hele groep freelance mediawerkers opgaan en dat de onderlinge verschillen naar werkkring, motief, leeftijd en soort werkzaamheden klein zijn.

Hoofdpunten samengevat

We vatten de belangrijkste onderzoeksresultaten puntsgewijs samen.

MFM 2017

- Aan de Monitor Freelancers en Media 2017 (MFM 2017) werkten 875 freelancers mee. MFM 2017 vond plaats van de tweede week van november tot de tweede week van december 2017. MFM 2017 is de derde editie. Aan MFM 2016 en MFM 2015 werkten respectievelijk 950 en 780 freelancers mee.
- Het gaat in 2017 om 875 freelance (foto)journalisten, schrijvers, fotografen, illustratoren en ontwerpers die uitgenodigd zijn door NVJ, NVF, Auteursbond, DuPho, BNO, Kunstenbond DAMD Lira en/of Pictoright.

Profiel

- Ongeveer zes op tien mediafreelancers is man; de gemiddelde leeftijd is 50 jaar (12% is onder de 35 jaar) en rond 80% heeft een hbo-opleiding of hoger.
- Zes op de tien woont buiten de vier grote steden; 20% woont in Amsterdam
- Een toenemend aantal mediafreelancers is freelancer uit ondernemerschap: 30% in 2015 en 34% in 2017. Een kwart is het omdat ze zijn ontslagen of er geen vacatures zijn.
- Tussen de 5-8% zegt liever in loondienst te werken; 20-24% zou het liefst het freelancerbestaan combineren met een baan in loondienst.
- Een toenemend aantal freelancers is aangesloten bij Lira en/of Pictoright.

Werkzaamheden

- Per week wordt 37 uur gewerkt waarvan er 22 betaald worden.
- Top vijf beroepen: Schrijvende journalisten zijn de grootste groep, gevolgd door schrijvers, fotografen, freelancers die op internet al dan niet journalistiek werk doen.
- Een derde doet er ander werk bij naast journalistiek werk, schrijven, fotograferen, illustreren of ontwerpen.
- Top vijf opdrachtgevers naar aantal freelancers dat hiervoor werkt: bedrijven, overige opdrachtgevers (uiteenlopende organisaties, maar ook particulieren), vaktijdschriften, publiekstijdschriften en landelijke omroepen en/of dagbladen. Bedrijven zijn gestegen in de top vijf, overige opdrachtgevers gedaald.
- Top vijf opdrachtgevers naar aandeel in de omzet: Regionale omroepen en dagbladen, bedrijven, landelijke omroepen en dagbladen, overige opdrachtgevers en lokale omroepen en huis-aan-huisbladen. Het aandeel van lokale omroepen en huis-aan-huisbladen in de omzet is toegenomen van 25% in 2015 naar 30% in 2017.

Inkomsten

- Top vijf betaalwijzen: per opdracht (66%), per uur (55%), per woord (37%), per foto (25%) en per pagina (17%).
- Nominale tarieven (zonder rekening te houden met inflatie) in 2017 (tussen haakjes tarief 2014): per opdracht 530 euro (561), per uur 58 euro (59), per woord 29 eurocent (30 cent), per foto 51 euro (79) en per pagina 147 euro (166).

- Gecorrigeerde tarieven (rekening houdend met cumulatieve inflatie op basis van het prijspeil van 2014) in 2017 in % van het tarief van 2014: betaling per uur 98%, per woord 96%, per opdracht 93%, per pagina 88% en per foto 64%.
- Het belastbaar inkomen in 2016 (het aan het survey voorafgaande jaar) was 25.600 euro, dat is 2.100 of 8% meer dan in 2015 toen het 23.500 euro was. In 2014 was het belastbaar inkomen bijna 23.200 maar in 2013 nog 27.100 euro.
- Het aandeel in het belastbaar inkomen van journalistiek, schrijvend, fotograferend, illustrerend of ontwerpend werk ligt in alle jaren steeds op 70%.
- Nog steeds 11% kent in 2017 de zelfstandigenaftrek niet (was 15% in 2015 en 2016).
- Vier op de tien freelancers is aangewezen op het inkomen van de partner en 42% hiervan is dat in (zeer) grote mate. Slechts 12% in geringe mate.
- Toch zegt een groeiende groep freelancers rond te kunnen komen van het werk als journalist, schrijver, fotograaf, illustrator en/of ontwerper: 60% in 2017, was 50% in 2015. Een zo goed als gelijkblijvende substantiële groep freelancers, vier op de tien, zegt amper tot niet rond te kunnen komen van dit werk.

Tarieven per mediatitel

- Per opdracht: Libelle en Margriet betalen meer dan gemiddeld (rond de 516 euro terwijl het gemiddelde 470 euro is). Vooral de regionale pers (van Persgroep en Telegraaf Media Groep) en huis-aanhuisbladen van de Persgroep betalen substantieel minder: respectievelijk 127, 89 en 70 euro per opdracht in 2017. In 2016 waren het dezelfde titels die meer c.q. minder dan gemiddeld betaalden.
- Per foto: Elsevier, Trouw, de Telegraaf en AD betalen in 2017 meer voor een foto dan gemiddeld (gemiddeld is 51 euro; Elsevier betaalt bij voorbeeld 150 euro). De regionale pers betaalt tussen de 43 en 35 euro. Ook hier zien we ongeveer dezelfde titels die meer c.q. minder betalen als we dat vergelijken met 2016.

Auteursrechten en onderhandelingen

- Het aantal freelancers dat eigen auteursrechten exploiteert neemt af naar 56%.
- Het aantal schriftelijk gemaakte auteursrechtelijke afspraken blijft laag met 50%.
- Drie op de tien maakt afspraken die gelden voor alle media.
- Een kwart maakt afspraken over hergebruik. Bijna 50% nooit.
- Ook een kwart maakt afspraken voor bepaalde duur (40-45% voor onbepaalde duur)
- Ook een kwart maakt afspraken voor een exclusiviteitstermijn. Rond 50% niet.
- Zo'n 40% vindt auteursrechten heel belangrijk en een derde tamelijk belangrijk voor de eigen beroepspraktijk.
- Tussen de 15-18% onderhandelt niet met een opdrachtgever vooral omdat ze een standaardcontract krijgen aangeboden. Men zegt minder vaak niet te onderhandelen omdat men het niet durft. Wel onderhandelt men niet omdat men meer ziet dat het niet op prijs wordt gesteld.
- Zij die onderhandelen doen dat allen over het tarief en in ruime meerderheid over de inleverdatum en de omvang van het werk.
- Zes op de tien onderhandelt over vergoedingen voor hergebruik. Dat was vier op de tien in 2015. Niet veel meer dan een kwart van hen is tevreden over het succes van deze onderhandelingen

- Ruim zes op de tien onderhandelt over volledige afkoop van rechten. Ook dat was vier op de tien in 2015. Hier vindt 27% zich succesvol in 2017 en dat was 33% in 2015.
- Men is ontevredener over de onderhandelingsresultaten terwijl men de eigen competentie in onderhandelen over de jaren heen als gelijk inschat.
- Een ruime twee derde is onbekend met de Wet Auteurscontractenrecht en acht op de tien met de Geschillencommissie terzake.
- Negen op de tien zeggen ook geen geschil te hebben over een exploitatieovereenkomst. Als ze dat hebben is in zes van de tien gevallen het met de exploitant besproken en in de helft van die gevallen vervolgens opgelost. Meer dan een derde zou een geschil wel aan de Geschillencommissie willen voorleggen.

Voorzieningen en vooruitblik

- Zo'n 46% legt niets opzij voor de oude dag. Dat was 40% in 2015 en 2016.
- Zo'n 90% kent geen verzekering tegen werkloosheid.
- Zeven op de tien heeft geen voorziening getroffen tegen ziekte of arbeidsongeschiktheid.
- Op korte, middellange en lange termijn verwachten steeds minder freelancers dat de tarieven (sterk) gaan dalen. Respectievelijk 11%, 20% en 23% zegt dit in 2017. Dat was 24%, 31% en 31% in 2015.
- In 2017 verwacht 17%, 22% en 25% dat de omzet op korte, middellange en lange termijn gaat dalen.
- De orderportefeuille is iets meer gevuld: 4,5 maand. Dat was 4,4 in 2016 en 4,2 in 2015.

Uitsplitsingen

- De eerdere verschillen in uurtarief tussen freelancers die dit uit ondernemerschap zijn of die het gedwongen zijn, bij gebrek aan vacatures of na ontslag, zijn in 2017 verdwenen. Ongeacht motief ontvangen de freelancers een gemiddeld uurtarief van 58 euro.
- Wel is er nog een verschil in het uurtarief naar leeftijd, vooral tussen de jongste groep (tot 35 jaar) en ouder: De jonge freelancer krijgt 40 euro per uur, de oudere rond de 60 euro. Tussen 2015 en 2016 nam de kloof tussen jong en oud toe, in 2017 is die wat verder gedicht.
- Er is opnieuw een onderscheid in het uurtarief naar soort werkzaamheden: schrijvende journalisten en fotojournalisten ontvangen een lager uurtarief (49 euro en 44 euro) dan schrijvers (54 euro) en fotografen (71 euro) en/of diegenen die journalistiek schrijven en fotograferen combineren met schrijven en fotograferen in het algemeen. Het tarief onder schrijvende en fotojournalisten is ook sterker gedaald.
- Ook de betaling per foto is voor deze groepen verschillend. We vermelden hier de tarieven van de fotojournalisten, fotografen en zij die beide vakgebieden combineren. In 2017 krijgen fotojournalisten nog maar 34 euro per foto, dat was 39 euro in 2015. Fotografen krijgen 64 euro in 2017 en dat was 81 euro in 2016 en 63 in 2015. De combinatiegroep (journalistieke en niet-journalistieke fotografie) krijgt 48 euro in 2017, gezakt van 87 euro in 2015.
- Conclusie: Zowel wat betreft de betaling per uur als per foto zijn zij die alleen het journalistieke vak uitoefenen het slechtst af.
- Tot slot: in 2015 en 2016 onderhandelen schrijvende journalisten en fotograferende journalisten ook het minst over auteursrechten vergeleken met hun collega's die of alleen c.q. ook schrijven of alleen c.q. ook fotograferen zonder journalistiek oogmerk. In

2017 is het verschil tussen schrijvende journalisten en de anderen en tussen fotograferende journalisten en de anderen verdwenen: slechts een derde onderhandelt over vergoedingen voor hergebruik of de afkoop van rechten. De verschillen lijken verdwenen omdat vooral de niet-journalisten minder zijn gaan onderhandelen in 2017.

- Er zijn geen andere verschillen naar gelang het soort beroepspraktijk, freelancemotieven, leeftijd of soorten werkzaamheden aangetroffen. Ofwel, wat in deze rapportage wordt vastgesteld over werkzaamheden, inkomen, tarieven, auteursrechten en onderhandelen geldt voor goeddeels de gehele groep freelancers actief in de media.

Bijlage: Onderzochte mediatitels

De Persgroep	Trouw AD De Volkskrant Het Parool Regiobladen Huis-aan-huisbladen
De Telegraaf Mediagroep	Telegraaf De Financiële Telegraaf Telesport Metro Autovisie Privé VROUW Regiobladen
Sanoma	Libelle Margriet LINDA
Reed	Elsevier
WB Pers	Vrij Nederland
Audax	HP/De Tijd
Publieke Omroep	NOS Vara/BNN
Commerciële Omroep	RTL BNR